PROLETARI DIN TOATE TĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 6 (204) • joi 6 februarie 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

ELOGIUL PURITĂȚII

Cicerone Theodorescu pătrunde în poezie cu trei decenii în urmă, animat de dorința purității și a simetriei, având drept simbol și semn protector *cleștarul*. Aspirația către limpezimea cristalină este nedoielnic o virtute, deturnată însă de la căile firești de realizare prin prospecțiunea întreprinsă de poet într-un ținut înghețat, aparținînd parcă unei foarte îndepărtate ere, situată către finalul vieții cosmice. Elementele care apar cel mai des în această poezie de început sînt: cristalul, blocurile transparente, lacrima înghețată, sclipătul rece, sticla translucidă, zăpada, albul filelor, oglinzile, frunzele metalice, luciul săgeții, rîuri în îngheț, sloiuri navigînd pe mări, diamantul, fundurile largi de rocă, masivul salin, viscolul sticlos, focul alb al cristalului și, pretutindeni, lumina care „răsfrînge ca oglinda", „înceține ca ghiața". În acest univers glacial, se înalță arareori lujerul unui crin sau al unui nufăr.

Debutul lui Cicerone Theodorescu se situează deci în cadrul romantismului tardiv al ghețurilor și zăpezilor eterne, inițiat de către Mallarmé. Recuzita sa poetică este mallarmeană și imaginile sale se scaldă, ca la poetul francez, într-o atmosferă rarefiată.

Istoria literară înregistrează o astfel de experiență poetică sub numele de purism sau ermetism. Dacă o numesc „romantism tardiv al ghețurilor și zăpezilor eterne", o fac pentru a preciza filiația, ermetismul nefiind produsul unei generații spontanee. La Mallarmé (sau la Ion Barbu, în literatura noastră, deși autorul „Jocului secund" este ermetic în alt sens decît poetul francez) se accentuează la maximum individualismul romantic, tendința de izolare atît de caracteristică unei părți a romantismului. Individul este de astă dată izolat nu în cadrul unei societăți ostile, dar într-un univers din care umanitatea pare că a dispărut, într-un cosmos dominat de simetria și răceala minerală. Izolarea prin sentiment este însoțită de claustrare verbală. Ermetismul închide cuvîntul într-o carapace sintactică, ideea poetică devenind greu accesibilă.

Ermetismul mai este totuși romantic prin nota tragică pe care o are această înstrăinare în ținuturi supuse înghețului final, tragism rezultat din conștiința antinomiei ireductibile între viață și moarte. Sub lespedea cristalină este o zbatere a vieții, un regret pentru avuțiile ei pierdute. Mai ales o astfel de notă tragică răzbate din versurile „Cleștarului" (1936). Din zîmbetul uman a rămas doar un corespondent abstract, fantomatic:

„Ce ape curg în ochii cu prunduri aurii
Deasupra căror, palid, arareori mai trece
Pe punți subțiri de soare, strigoiul trist și rece
Al zîmbetului, care, aici, cîndva muri?"
(Portret)

În universul glacial omul se zbate ca un înecat, într-un efort halucinant de a menține o legătură cu viața:

„Locului saltă albă, inima:
În vrejul spaimei ochiu spiral de apă,
Nesfîrșit joc de curbe linii m-a
Prins repede și, tulbure, mă-ngroapă:
. . . . . .
Mi-s brațele subțiri, o să înceapă
Răceala să le-nfășure ca gheața
Plante-amorțite ce urcînd prin apă
Se-ntind să mai ajungă suprafața".
(Examen)

Fiorul vital este întreținut la Cicerone Theodorescu prin prezența caldă și umană a speranței:

„Eu în acest
Peisagiu vulgar
Dau cu sufletul, cum aș da cu un par,
Zvîrlu sufletul
Cum aș lăsa lest.

Și, aștept,
Dacă mai e ceva pur
Să se ridice cîndva din mine-n azur
Viu, simplu și drept".
(Indoieli)

Problema centrală a poeziei lui Cicerone Theodorescu este, prin urmare, evoluția de la inanimat la însuflețit, de la răceala minerală la incandescența vieții, de la vulgaritatea împrejmuitoare la puritatea umană, de la claustrare la sentimentul prezenței colective, de la lumina selenară la aceea solară. Aș adăuga și deschiderea scoicii ermetice a sintaxei către limpezimea și simplitatea verbului cotidian.

Traiectoria poeziei sale arată clar că purismul la Cicerone Theodorescu este o problemă de influență și nu una de esență, de substanță. Esența este dezvăluită optativ în poezia „Îndoieli". Armura sa ermetică nu rezistă clocotului vieții și se desface făcînd loc unei subtile și incisive viziuni sociale (care anticipează satira fină a „Rondelurilor") în ciclul C.F.R. (1938):

„O sirenă taie-n lung țîșii de soare,
Peste lucrători, peste lucrătoare.

Fabrica exală larg miros de tîn,
Și de păcuri, foarte bun pentru plămîni.

Gongul — ora mesii — gata!
pline, brînză.
Se îndestulează nesătula rînză.

Mustesc (pretutindeni) sub pași,
pentru ei,
Verzi și uleioase lacrimi de țîței.

Flăcările forjei însă, au reacții
Vesele, în parcul ăsta cu distracții.

Și cuminți soldații, pe la porți, ca
pruncii,
Reabilitează bucuria muncii.

„Seară,-n fund, aruncă sălcii
plîngătoare,
Peste lucrători, peste lucrătoare".
(Carnet)

„Cîntece de galeră" și „Focul din amnar" (1946) întregesc treptele ascendente ale evoluției lui Cicerone Theodorescu. Aici expresia poetică este patetică și vibrantă:

„Cred în tine, blestem. Cred în
tine, pămînt.
Și pe tine te chem, țîșpășire, vînt
cruntă:

Mă gîtuie, mă sudui,
Mă sfîșie, mă zguduie,
Cred în sfintele mele ruini
În fantomele lor cu coroane de spini,
Și — dospind izbucniri de lumini —
Cred în mugurii crinceni ai rănilor".
(Rugăciunea)

Viziunea este de cele mai multe ori simbolică, dar limbajul criptografic a dispărut ca și claustrarea.

Participarea la suferința universală este sensibilă. Atrocitatea războiului rămîne întipărită în amintire prin imaginea purității ucise.

„Și mai presus de toate rămîne
rană-n ochi
Profilul de fetiță cu funde de deochi
— Cu funde roșii-n ceață și
sîngele-n suvițe
Strîns, împletit pe umeri, în
codițe..."
(Moment funerar)

Ion Vitner

(Continuare în pag. 2)

M. H. MAXY — *„Intrarea în mină"*

MOMENTUL LITERAR

De vorbă cu PERPESSICIUS despre „Eminescu în... 20 de volume"

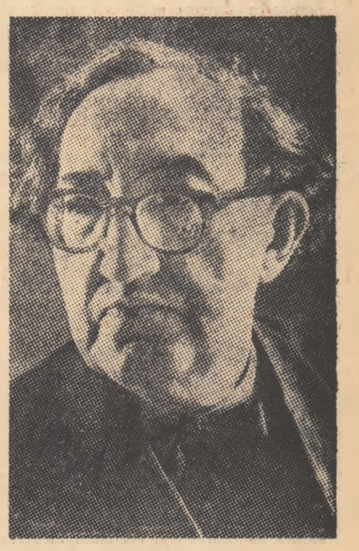

Ninge parcă s-ar topi o bucățică
Cubică de zahăr, cînd o ții în ceai,
Tu privești zăpada cît de calmă pică.
Și-ți zici că viața, sigur că de nea-i.

. . . . . .

Așa ningea, ca în aceste versuri din 1917 ale poetului Perpessicius, cînd ne-am înfățișat într-o zi de ianuarie 1958 academicianului profesor D. Panaitescu-Perpessicius să-i solicităm un scurtisim interviu.

Va fi în curînd în librării volumul V, mult așteptatul volum V al „Operelor" lui Eminescu, a căror publicare începută în 1939 de către devotatul adorator al operei eminesciene e continuată azi tot de domnia sa, în editura Academiei R.P.R.

— Vă rugăm să ne dați cîteva amănunte despre cuprinsul acestui volum.

— Volumul V continuă și completează volumul IV, în care s-au tipărit textele celor 170 postume de prim rang, pentru a spune astfel, plus 93 anexe sau postume de rangul al doilea.

Fiecare din aceste titluri, reluat în volumul V, își are rezervat capitolul de referințe bibliografice și variante, cînd mai mic, cînd mai mare, de la caz la caz și mergînd de la cele cîteva rînduri ale unor titluri de minimă importanță pînă la zecile de pagini ale unor poeme ca Memento mori, Gemenii, Diamantul Nordului, *s.a.m.d. Să precizăm, de pildă, că Aparatul Critic al poemei* Memento mori, *note, variante, diverse scheme și facsimile ocupă peste 70 de pagini, așadar a zecea parte din întreg volumul care numără 700 pagini, afară de Indice.*

Un sector, oarecum particular, tipărit cu titlu de experiență, este acela denumit Exerciții și moloz, *de circa 40 de pagini, în care, pentru prima oară, s-au înregistrat, așa cum și titlul designă, fărîmiturile rămase, ici și colo de-a lungul și de-a latul manuscriselor, ce n-au intrat în aparatul critic al poemelor și care, orînduite cronologic, pot oferi variate sugestii. Un scurt cuvînt lămuritor explică și spiritul și riscurile acestei tentative. Un mic sector de Addenda și Corrigenda și o pagină de Apocrife încheie volumul. Aș recomanda, în mod special, Erata minimală pentru volumul IV, pe care am așezat-o în pragul volumului.*

— O muncă deosebit de complicată, cu dificultăți pe care cititorul nici nu le bănuie.

— Dificultățile sînt, cînd cauți bine, mai mult ale noastre, ale celor vii, decît ale răposatului. El și-a așezat, după o geometrie a lui, urnele cu cenușă în numeroasele columbarii ale manuscriselor și e datoria noastră să nu încurcăm etajele, nici fișierele. Or, de aici încep dificultățile. Căci în timp ce arhitectul acestui labirint a fost unul, și încă ce arhitect!, noi ceilalți, care ne-am apucat să reconstituim edificiul, sîntem abia niște oameni, cu limitele noastre fatale, fie că sîntem exegeți, editori, tipografi, fie că ne numim tehnicieni ai tiparului, tehnoredactori și mai știu eu cum ni se zice și atunci nu-nim cu capriciile și cu fanteziile noastre autoritare. Aici, în dezacordul ăsta p'ural stă sursa tuturor dificultăților...

— Bine că, pînă la urmă, „dezacordul plural" a fost mai puțin „de

C. Cristobald

(Continuare în pag. 2)

VITRINA

ION MINULESCU: „Versuri"

Citită cu ochi lucizi, poezia lui Minulescu te izbește azi prin aerul factice, prin retorica ei grandilocventă. Ni se pare că ceea ce ne impresiona altădată, acum nu mai poate trezi decît nostalgii. S-ar părea că sîntem exclusiviști și prea categorici. Dar nu mai putem rămîne indiferenți, și nu ne mai lăsăm furați de ostentația, artificialitatea și afișarea zgomotoasă a unor sentimente egolatre. Între poezia lui Minulescu și sensibilitatea noastră s-a așternut astăzi o barieră. Departe însă de noi gîndul de a susține că versurile sale nu mai prezintă nici un interes fiind căzute definitiv în desuetudine. Ne apropiem de poezia lui Minulescu cu interesul arătat

Valeriu Ripeanu

(Continuare în pag. 2)

ION VITNER: „Firul Ariadnei"

Mereu prezent în presa literară, Ion Vitner ne dă în Firul Ariadnei volumul pe care-l așteptam, neîndoielnic una din cele mai interesante cărți de critică apărute în ultima vreme. Alcătuită din articole ce au răspuns solicitării unor probleme variate, uneori cu caracter ocazional — apariția unei cărți, date aniversare — culegerea se remarcă printr-o unitate care numai în aparență e surprinzătoare. Legătura o face desigur în primul rînd firul ideologic călăuzitor ,dar ceea ce conferă diverselor articole caracterul unor capitole dintr-o lucrare închegată, concepută parcă inițial ca atare, e sfera de preocupări a criticului. Am adăuga și un anumit mod de construcție, de desfășurare a argumentației.

Ion Roman

(Continuare în pag. 2)

PLOAIE

Duduie soba. În geamuri bate ploaia. Vîntul clatină ușa, fereastra o clatină. Fluieră în plopul din poartă.

— Ce iarnă ciudată, spune soră-mea. Plouă, în loc să ningă. În ianuarie... S-a întors lumea pe dos.

— Chiar!...

Umezeala mi-a pătruns pînă în măduva oaselor. Multe au murit în jurul meu. Și înlăuntrul meu au murit multe. În schimb — îmi vine să rîd cu hohote — au înviat vechile-mi reumatisme. Ghemuit în pat! Cu genunchii la gură! Bine că nu mă mai văd și străinii. Unii s-ar bucura. Ar spune:

— Se curăță Dințosul!

Erik mai ales s-ar bucura. Ar apuca-o pe Cațaveica de gușa-i albă, ar săruta-o pe buzele galbene, i-ar șopti:

— Acum o să putem fi liniștiți. O să-i astupe gura pămîntul.

Ar zîmbi Cațaveica. Veselă ar zîmbi:

— Crezi? Nu mai putea să muște. I-am rupt noi dinții.

Alții ar da din cap. Ar rosti:

— Era și timpul! Îi secase vina. Nu mai avea snagă în el...

Mă acoperă soră-mea cu două scoarțe. Aspre sînt scoarțele. Nu țin de cald.

— Să-ți pregătesc un ceai?

— O cafea.

— Iarăși?

— Te rog.

— Și te mai miri că nu dormi!...

— Dorm numai cît trebuie.

— Bărbatu-meu cînd se culcă, doarme somn de piatră. Poți să tai lemne pe el. Nu se trezește.

— O să dorm și eu somn de piatră. O să dorm destul. Prea destul. După...

— După... Somnul acela nu e somn. E altceva.

— Și acel altceva e tot somn. Numai că nu te mai trezești.

— Da, spune soră-mea. Știu. Te culci și nu te mai trezești. Niciodată nu te mai trezești. Vorbeam însă de somnul adevărat.

— Acum, îi spun, acum mai am de mizgălit niște hîrtii. Nu mă pot dărui dormitului.

Dă din cap. Înțeleg. „Fă ce vrei".

Aud cum îmi pregătește cafeaua. Mi-o aduce aburind. Sorb. O dată. De două ori. Încerc să-mi întind picioarele. Parcă mi-ar fi spart cineva oasele cu toporul. Rămîn cu ele la gură.

— Tu ai venit aici să mori?

— Nu.

— Mă duc să caut un doctor. Să te vadă.

— Doctor? Nu... Nu...

— Te ferești de doctori ca dracul de tămîie.

— Mi s-a acrit de cînd mă ciocănesc și nu-mi găsesc leacul.

— Într-o zi o să ți-l găsească.

— Zeamă de ciopot... Cînd îmi vor da să beau zeamă de ciopot...

— Ascultă! Ce ai? Poți să-mi spui ce ai?

— Nu știu.

— Poate te-a supărat vărul Zapateu. Ori poate Veve Orbul te-a supărat. Sau nebuna de Filimona.

— Nu. Nimeni nu m-a supărat. Aci nu m-a supărat nimeni.

— Tocmai voiam să-ți spun ceva care să te bucure...

— Spune-mi.

— Mai bine nu. Odihnește-te.

După ce pleacă soră-mea, încerc să mă odihnesc. Lucrînd încerc să mă odihnesc. Creionul aleargă pe hîrtie. Amare sînt paginile. Amare ca miezul cucutei amare. Și cum n-ar fi!.. Ploaia!... Ploaia zuruie pe acoperișul de tablă al casei. Zurule în geamuri. Se vaită salcîmii negri. Plopul negru se clatină, șuieră. Vîntul: Vuu! Vuu!...

Îl zugrăvesc pe Erik. Pe Cațaveica o zugrăvesc. Povestesc cum mi-au mîncat ei mie zilele. Zilele? Numai zilele? Pofta de a trăi mi-au mîncat-o. Bucuria vieții mi-au mîncat-o...

Ploaia: Zur.. Zur..

Vîntul: Vuu! Vuu!

Dintre foile încă nescrise își scoate fața băiatul cîrnișor, pistruiat. Ochii verzi-albaștri îi rîd.

— Lasă-l în plata Domnului pe Erik. Las-o în plata Domnului pe Cațaveica... A trecut ce-a fost. Acum... Acum ar trebui să cînți. Știai să cînți altădată...

— Tot n-ai murit?

— Nu. Și nici nu am de gînd.

Și gura ca o caisă în pîrg îi rîde.

— Cîntă, îmi spune. Cîntă cu mine. Ai ce cînta. Îți dărui fluierul meu de argint. Vioara mea cu strune de aur ți-o dărui. Și... auzi? Uritule!... Inima mea tînără, tînără...

— Îmi dărui și luna?

— Ți-o dărui. Dar ce vrei tu să faci cu pustiul el? Al destul pustiu în tine...

— Da, cîrnule. Am destul pustiu în mine. Mai am însă și oaze. Cu proaspete și limpezi izvoare.

Băiatul se luminează. Ca soarele se luminează.

— Atunci ai să cînți?

— Cu fluierul tău de argint am să cînt. Cu vioara ta cu strune de aur am să cînt. Cu inima ta tînără, tînără... Nu cîntecul din urmă, al lebedei. Cîntec de început de lume am să cînt.

Îmi ghicește gîndul.

— Cîntecul pomului roșu! L-ai început acum treizeci de ani. N-aveai pustiu în tine. Ai spus:

La marginile apelor,
La marginile cîmpurilor,
La marginile cerurilor,
Au răsărît pomi roșii...

— Da, îi spun. Cîntecul pomului roșu am să-l cînt. Deplin. Atunci l-am schițat numai. A sosit timpul să cînt cîntec deplin... Roadele roșii, dulci, mustoase, gustoase, ale pomului roșu am să le cînt. Acum îi cînt rădăcinile... Rădăcinile pomului roșu le cînt acum.

O umbră trece pe obrazul pistruiat al băiatului cîrnișor. Spune:

— Rădăcinile!.. Rădăcinile sînt amare.

— De unde știi?

— Am mîncat rădăcini. Cînd cu seceta... Toate rădăcinile sînt amare...

— Da, îi spun. Toate rădăcinile sînt amare. Cu cît sînt mai dulci roadele pomului, cu atît rădăcinile lui sînt mai amare...

— Sînt amare și rădăcinile pomului roșu?

— Da, îi spun cîrnului. Și rădăcinile pomului roșu sînt amare.

M-am mai întîlnit odată cu ploaia aceasta. Și cu vîntul acesta m-am mai întîlnit.

— Ți se pare... Ți se pare. Cu fiecare ploaie nu te întîlnești decît odată. Și numai odată, numai odată te întîlnești cu aceeași adiere de vînt.

— Da... Numai odată...

— Și cu viața?

— Parcă nu știi? O dată. Numai o dată...

Mai către primăvară era atunci. Nu duduia nici o sobă. Trei oameni umblam călări pe drumurile Moldovei de jos. La Gorna, unde dormisem pe dușumea, într-o primărie, cu pistoalele încărcate la îndemînă, tovarășul Licu Oroș imi spusese:

— De aici înainte trebuie să schimbăm din sat în sat caii.

— Să-i schimbăm, dacă se va putea...

Îl chemase pe primar:

— Să ne dai trei cai. Pînă la prînz trebuie să fim la Urlăvînt. Am telefonat să se adune oamenii.

— De unde?

— Caută, tovarășe.

— De căutat, am să încerc să caut. Dar să știți. Eu nu sînt tovarăș cu dumneavoastră. Eu sînt domn... Și fac politică cu boier Pierre...

— Știm, știm. Fă cu cine îți place. Dar adu-ne cai.

Primarul, încălțat cu cizme înalte, de piele galbenă, răsfrînte deasupra genunchilor, purtînd pe cap căciulă mare țeștită într-o parte și pe spate bundră groasă de lînă seină, a strigat:

— Vino cu mine, Valere... Să căutăm cai pentru... tovarăși...

Din sălița și-a arătat fața lungă, ciupită de vărsat, un zdrențăros. Ținea în mînă o bită uriașă.

— Să mergem, cucoane Samuilă...

I-am lăsat să se depărteze. L-am întrebat pe tovarășul Licu Oroș:

— Pe aici cînd ne mai întoarcem?

— De ce să ne mai întoarcem? Mai sînt și alte drumuri.

— Ca să vorbim cu oamenii.

— Toți sînt răzăși. De pe vremea lui Ștefan cel Mare. Au codrii pline cu zapise și urice domnești... Bogătanii... N-avem ce să vorbim cu ei... Nici cu ei, nici cu cei din Temeiu...

Eram de altă părere. Totuși, n-am spus nimic. N-a trecut mult și cuconul Samuilă, primarul, s-a întors. Dezbrăcatul trăgea după el trei gloabe. Abia se ținea pe picioare gloabele.

— Poate glumești, primarule...

— Nu-mi arde de glumă. Alții nu am. Și nici nu-i pot fabrica. Nu s-a inventat încă fabrică de cai. Poate o s-o inventați dumneavoastră, comuniștii.

Nu ne-am pus mintea cu ei. Nu i-am luat în seamă proasta glumă.

Zaharia Stancu

(Continuare în pag. 4)

Ilustrații de FLORICA CORDESCU

CĂRȚI

TRAIAN UBA:
„Pînă dincolo de pădurea vieneză"

„Un scurt raport în loc de prefață" introduce cititorul în cuprinsul volumului lui Traian Uba: drumul străbătut după 23 August de către cele 15 divizii nominești alăturate trupelor sovietice.

Traian Uba și-a scris cartea la doisprezece ani după ce a parcurs drumul ce l-a dus „pînă dincolo de pădurea vieneză". Peste amintiri timpul a așternut ceața firească. Luptele de artilerie, atacurile la baionetă nu mai păstrează autenticitatea inițială și copleșitoare. Evocat peste ani, tăvălugul tancurilor trecînd peste trupșce s-a molcomit. De aceea faptele de arme — care au fost eroice — se înșiră cu glas monoton. Comportamentul celor ce le-au săvîrșit, Traian Uba îl motivează exclusiv prin apartenența socială a eroilor. Ceea ce duce la un schematism psihologic — de mult apus în literatura noastră — lăsînd chipurile oamenilor palide.

Ar fi cîștigat volumul dacă autorul lui s-ar fi aplecat mai mult asupra unor întîmplări mai restrînse, ca aceea a sergentului Nasta trecînd pe furiș granița. În nararea acestui episod T. Uba dovedește posibilități de umor și dramatism.

R. Iacob

GEORGES ARNAUD:
„Salariul groazei"

Sînt mulți cei care își amintesc puternica impresie lăsată de filmul lui H. G. Clouzot, de tensiunea sa dramatică, realizată în scene de un zguduitor realism, în tonuri întunecate. Cititorii volumului recent apărut în colecția „Meridiane" și-au putut da seama de dificultățile pe care le-a avut de rezolvat scenaristul. Dintr-un material epic dens, dintr-o suită de momente legate într-o succesiune perfect logică, el era obligat să le aleagă pe cele mai grăitoare.

Cum e și firesc, cartea e mult mai bogată în evenimente decît filmul. Personajele sînt analizate în întreaga lor complexitate psihologică. Oamenii trăiesc într-o lume care-i înghite, încetul cu încetul, cu lăcomie. Cei care se lasă în voia soartei, mor roși de boli, maniaci, vicioși. O atmosferă din care nu pot evada decît ascunzîndu-se în fumul aneților al stupefiantelor. Unii se mai zbat, se luptă cu moartea prezentă pretutindeni. Vor să se salveze cu orice preț, chiar cu acela al propriului suflet, obiect al tîrgului macabru cu un Mefisto modern: atotputernicul Capital. Urmăriți de Groază, ca de o prezență materială, înfricoșătoare, ei se tîrăsc pe buza prăpastiei unde, sleiți de puteri, cu sufletul esterit, se prăvălesc. Dezumanizați, cu liniile feței aspre, ca într-o gravură mexicană.

Nu e un simplu efect tragic moartea tuturor celor patru oameni plecați, cu deznodămîntul fatal în lada camionului, ce transportă fragilele bidoane de nitroglicerină, ca să afle drumul pe unde să poată ieși din groapa împuțită în care trăiau. Ei sînt victimele unei societăți în care banul prețuiește mai mult decît viața unor oameni.

E meritul traducerii semnate de Florica Georgescu și George Ivașcu de a fi găsit tonalitatea cea mai potrivită pentru stilul complex, aspru și liric în același timp, al originalului.

Gr. Brezeanu

VIORICA HUBER:
„Ulcicuța cu vrăji"

Basmele Vioricăi Huber se remarcă prin îmbinarea fantasticului cu observația realistă și umorul. Elementul fantastic devine sau un agreabil instrument de inițiere în tainele lumii sau un mijloc convingător de cultivare a dragostei pentru muncă, pentru oamenii și frumusețile țării.

„Cum a învățat ciobănașul semnele vremii" nu-și solicită cititorul prin fapte miraculoase. Atmosfera de basm există totuși.

În „Ulcicuța cu vrăji" autoarea încearcă și reușește o experiență compozițională. De obicei basmele urmează o evoluție liniară, iar eroul principal e prezent în toate episoadele. Basmul amintit însă se despică la un moment dat în două planuri pe de o parte firul epic legat de olarul și porumbița fermecată care trăiesc pe pămînt, iar pe de alta Muma Lunii, Lutu-Slutu și fetița olarului care trăiesc în fundul pămîntului. Se poate reproșa scriitoarei dialogul obositor care adeseori se substituie fabulației și ritmul greoi, pe alocuri, al povestirii.

N. Velea

LASCĂR VOREL „Cartoforii"

VITRINA

ION MINULESCU: „Versuri"

(Urmare din pag. 1)

tuturor momentelor din evoluția literaturii noastre. Pentru că poetul „romanțelor pentru mai tîrziu", așa cum s-a arătat chiar și de către cei mai înverșunați adversari ai săi, continua ceea ce Macedonski și prea-tinerii dispăruți, Ștefan Petică și Iuliu Cezar Săvescu, începuseră cu cîțiva ani înainte: un proces de primenire a liricii noastre, în parte osificată de cancanele unui semănătorism monocord, sărăcăcios și retrograd și a didacticismului cu iz naționalist și patriotard. Minulescu, poet al orașului, contribuia la innoirea atmosferei, deschizînd ferestrele poeziei noastre spre unele surse inedite de inspirație. Poeziile lui erau o reacție împotriva aerului linced din lirica vremii și urmărea alungarea clișeelor, a locurilor comune. Dacă mai adăugăm și acea libertate a versului, construit într-un chip original, dacă ne mai gîndim că el a fost unul din cei ce ne-au convins de marile potențe muzicale ale limbii noastre, dacă mai adăugăm contingentul de cuvinte noi, moderne, introduse în vocabularul poeziei, — vom avea o imagine a contribuției sale la dezvoltarea liricii românești. Aceste merite, cum spuneam, i-au fost recunoscute; dar ele nu sînt suficiente. Il apropie de noi pe Minulescu acele versuri în care răzbește, fie și voalat, disprețul și chiar protestul împotriva cenușiului, a vieții amorfe, lipsite de poezie și frumusețe, a banalului burghez. Rămîn acele poezii străbătute de un vitalism surprinzător („Strofe pentru elementele naturii"), grațioasele pasteluri atît de noi în literatura acelei vremi, mărturisind un fior optimist, jubilarea în fața naturii înere („Strofe pentru cele patru anotimpuri") și în special acele poezii în care, printre rînduri, Minulescu se ridică pînă la înțelegerea suferinții semenilor. Avem astfel elemente pentru ca prețuirea noastră pentru Ion Minulescu și o parte din poezia sa să rămînă încă vie.

Antologia — cu gust și pricepere alcătuită — se încheie, așa cum spuneam, cu un vibrant și emoționant portret pe care Tudor Vianu îl dedică prietenului său, evocînd în culori vii și pitorești, cu sobrietatea cunoscută, această interesantă și paradoxală figură a literaturii noastre.

Valeriu Ripeanu

ION VITNER: „Firul Ariadnei"

(Urmare din pag. 1)

Ion Vitner e un excelent eseist. S-a remarcat îndeosebi pasiunea pe care o pune în scrisul său. Vitner scrie viu, antrenant, deci deloc universitar. Și totuși, nu e niciodată un entuziast al impresiei de moment. Eseistul se întovărășește cu omul de știință—alianță, sintem de părere, specifică întregii noastre critici literare, ilustrată însă în mod foarte pregnant de autorul Firului Ariadnei. Antimaioresciam consecvent, ceea ce e firesc, dar un antimaiorescian care nu consideră procesul de mult încheiat, el adaugă noi probe la dosarul în care Gherea a prins primele file cu șnur roșu. Ion Vitner își construiește activitatea pe tradițiile criticii și literaturii militante. Faptul că primul articol din Firul Ariadnei e intitulat Tradiție nu e nicidecum rezultatul unei întîmplări. Eseistul cercetează depozitele de manuscrise și comunică documente edificatoare pentru relațiile dintre marii noștri clasici și clasa muncitoare, pentru evidențierea atitudinilor cetățenești și a ideilor estetice progresiste ale lui Caragiale și Eminescu (Insemnări despre literatură. Eminescu și Comuna etc.). Explorarea arhivelor nu o face din interes istoric pur, și nu e exhaustivă. Dar studiile dedicate „Contemporanului" la trei pătrare de veac de la apariție reprezintă, dacă nu o monografie completă a revistei, în orice caz o sinteză monografică în care se reține esențialul și se dau indicațiile complete pentru o dezvoltare ulterioară ce poate fi întreprinsă, pe linii trasate definitiv, de oricine. Folosind metodele de investigație ale istoricului literar, Vitner asigură articolelor sale o ținută remarcabilă. Niciodată însă în detrimentul expunerii atractive care în paginile evocatoare, ca de pildă acelea despre Ion Călugăru, se apropie de literatura propriu zisă.

Analiza estetică — în studiul poeziei lui Arghezi, Bacovia, Maria Banuș, Szabedi Laszlo, Miron Radu Paraschivescu, al prozei lui Zaharia Stancu și Petru Dumitriu — e subtilă și convingătoare. După cum tot așa de convingătoare e combaterea manifestărilor celor mai recente ale decadentismului în literatura burgheză din Occident. Frumoasele pagini despre Gorki, Cehov, Esenin, Louise Labe, Go Mo-jo, Walt Whitman, trasează contururile largi ale preocupărilor criticului.

După incursiuni în adîncime și în „suprafață", istorice și geografice, în domeniul literaturii, Ion Vitner își încheie volumul cu două articole dedicate „marelui romantic" care a fost Lenin. E un omagiu și un popas la o sursă inepuizabilă și mereu revelatoare.

Ion Roman

Elogiul puritățiI

(Urmare din pag. 1)

Aspirația către puritate reînvie vîrsta copilăriei. Omul pur este copilul, în stare să trăiască lumea miturilor, la care adultul participă numai intelectual. În „Va fi primăvară" este celebrată reîntoarcerea la vîrsta trăirii infantile a existenței, prin mituri tradiționale:

„Bună vreme, măcușă.
Tot așa-ți zice: Muma Pădurii?
— Mulțumim dumitale, Strai de Cenușă.
Tot mere acre-n cerul gurii?

Bună roua, dar voua, pitici, ghiocei!
Bună dimineața, frumoșii mei,
Frumoșilor și moșilor, voioșilor!

— Oh, pitici ghiocei clopoței,
Ce tîrziu v-am găsit..."

Din „Cîntece de galeră" se desprinde astfel un drum nou în evoluția poeziei lui Cicerone Theodorescu, drumul elogiului sincer pe care poetul matur îl aduce omului pur, copilul. Este una din trăsăturile caracteristice ale poeziei sale actuale. Poetul interpret al cotidianului străzii face un salt în fantezie și creează „Douăsprezece ghicitori pentru copii silitori", „Gogu Pintenogu", „Doi răței în război", „Trei pitici zgribulici și-un vulpoi doftoroi" ș. a. cuprinse în volumul „Făurari de frumusețe" (1954). El nu evocă lumea copilăriei spre satisfacția adultului, ci scrie *pentru* copii, adică se identifică universului infantil, cu un mod de percepere specific acestui univers. Gestul poetului relevă și gradul purității sale morale. În tumultul cotidian, în mijlocul marilor și gravelor probleme ale actualității, Cicerone Theodorescu este capabil să îmbrace haina candoarei infantile, și să pătrundă acolo unde prezentul este într-adevăr numai viitor, concentrînd în jocuri limpezi, pentru colectivitatea minusculă, mesajul etic al lumii socialiste.

Identitatea cu spiritualitatea socialistă se manifestă din plin în volumul „Un cîntec din ulița noastră" (1953). Tragicul sentiment al izolării („Nu am prieten nici un om" era strigătul înălțat, printre altele, în „Cleștar") este de domeniul trecutului. Sensibilitatea poetului este mișcată acum de plenitudinea pe care i-o dăruie sentimentul colectivității, extraordinara putere umană pe care ea o împrăștie. „Copacul din pădure" simbolizează vitalitatea nețărmurită a masei prin liberul circuit al valorilor și esențelor. Noțiunea de vetust e perimată. Rănile individuale se vindecă în contact cu remediul stenic al mulțimii și individul devine un receptacul în care răsună umanitatea:

„Pădurea nu-l de reci coloane!
În frunză ei te uiți și zici că
Sînt mii de inimi, milioane
Și mări de capete se mișcă...

Și-o scorbură își află leacul!
Și rău oricît de-adînci și dure
...Cu toată frunza lui, copacul
Vorbește astăzi de pădure".

De aici încercarea poetului de a identifica valorile acestei colectivități în prezențe concrete (Aișe, Cazan Dulgheru, sondorul Popa), Izbînda poetică este manifestă mai ales în direcția purității feminine și infantile. Aișe trăiește-n vers tot atît de subtil ca și Mihaela din „Mangalia-1949" sau adolescenta din „La treisprezece ani". Comuniunea cu valorile pure ale lumii socialiste este afirmată de Cicerone Theodorescu în ultimii ani și prin excelentele traduceri realizate din Maiakovski. Amintesc acest fapt pentru că am sentimentul că este în strînsă legătură cu cel mai de preț capitol al „Cîntecului din ulița noastră", capitolul „Rondelurilor". S-ar părea că Cicerone Theodorescu este maiakovskian în „Certificatul de alegător" și o astfel de aparență este îndreptățită. Esența liricii de tribun a lui Maiakovski o aflăm însă în rondeluri, nu ca influență, dar ca o corespondență etică tratată într-un mod personal.

Ideea de la care au pornit rondelurile mi se pare excelentă. Creatorul lor ia o formă poetică fixă, specifică feudalității tîrzii și începutului Renașterii franceze (sec. XIV-XV) și tearnă în tiparul ei ritmic spiritualitatea socialistă. Rondelul lui Guillaume de Machaut, dar mai ales al lui Charles d'Orléans, răsună din nou cu o desăvîrșită grație a ritmului, sub pana autorului „Cocoșilor de tablă". Practicarea rondelului este un act de virtuozitate încercat destul de rar chiar în literatura franceză. Un adept modern al acestei măsuri fixe este Théodore de Banville și din pur exercițiu, printre alții, Mallarmé. Rondelul a fost învins de către sonet, cea mai răspîndită formă fixă în literatura universală. În lirica noastră rondelul a fost practicat cu asiduitate de către iscoditorul talent al lui Macedonski și astăzi de Cicerone Theodorescu. Dificultatea în cazul rondelului nu este de simplă cizelare. Materia extrem de liberă și fluidă a ideilor și sentimentelor trebuie să o torni într-un tipar rigid, în așa fel încît nu numai să nu constrîngi libera mișcare a sentimentului sau ideii, dar să-i oferi un surplus de elan și de tîresc. Dificultatea este și mai mare în cazul rondelurilor lui Cicerone Theodorescu în care nu este închisă grația erosului ci problematica gravă a eticii socialiste, cu îndemn satiric. Creatorul „Cocoșilor de tablă" a oferit rondelului un conținut surprinzător de nou, dar a păstrat din străvechea lui tradiție caracterul de măsură a sensibilității fine, profund umane. Dintr-o pornire de umanism socialist, poetul a luat condeiul „nu o spadă". El este îndreptat nu împotriva „dușmanilor amari", ci a Cblomovilor, a celor rămași în coadă, a purtătorilor tuturor rămășițelor mentalității burgheze. Dintr-o mare încredere în om, poetul trezește prin acest „bici, cu noduri mici și tari" esența umană, acolo unde ea este numai cufundată în torpoare. Și umanitatea este rechemată la viață prin confruntarea sarcastică dintre aparență și esență.

Din mulțimea caracterizărilor morale, cuprinse în rondeluri, se ridică un fierbinte elogiu închinat eticii socialiste, din partea acelula care cîndva a rătăcit dramatic prin nesfîrșite spații glaciale:

„Să nu te uiți cu ochi de gheață
La om, la munca lui, la tot...
Nu-i prețul tău și nu-i un ciot,
Nici nu-i mașină fără viață.

Să zboare? Bine. Fii pilot.
Învață-l... dar și tu învață:
Să nu te uiți cu ochi de gheață
La om, la munca lui, la tot...

Nu-i om cel care vrea să scoată
Din om, cărbune doar, azot!
...Și tot ce-i mai de preț, socot,
O-nvățătură, o povață:

Să nu te uiți cu ochi de gheață..."

Ion Vitner

MOMENTUL LITERAR

(Urmare din pag. 1)

zacord" și mai puțin „plural", de vreme ce volumul e gata.

(Maestrul Perpessicius nu ne reproșează întreruperea și își continuă firul):

— ...Cît despre celelalte dificultăți, legate de lucrul în sine, de bună seamă că ele nu sînt mai mari nici mai mici decît ale oricărui alt gen de întreprindere laborioasă și că ele pot fi conjurate, cît timp nu ne trădăm obiectivele. Iar obiectivul primordial al acestei ediții rămîne acela al cronologizării și al filiațiilor diverselor vîrste ale poeziilor. Din punctul acesta de vedere am putea fi satisfăcuți cu rezultatele lucrului nostru. Mulțumiți pe de-a-ntregul, însă nu. Orice ediție definitivă, trebuie să poată dori mai bun decît ne dă ea pe drumul perfecționării.

— Cu volumul V considerați ediția tezaurului poetic eminescian încheiată?

— Editarea poeziei lui Eminescu nu se poate considera încheiată înainte de tipărirea volumului VI, consacrat literaturii populare, în prezent în lucru și în care vor figura marile poeme de inspirație populară, precum Călin Nebunul, Fata în grădina de aur, Miron și frumoasa fără corp etc.; colecția de folclor, lirică și epică, a lui Eminescu, colecția de irmoase, dicționarul de rime, etc., toate acestea capitole indispensabile pentru configurarea cu adevărat a poeziei eminesciene. Raporturile dintre folclor și poezia originală a lui Eminescu au fost semnalate și pînă acum, în decursul celor cinci volume. Volumul VI va pune la îndemîna cercetătorului dornic de investigație personală întreg materialul necesar.

— În total, cîte volume vor fi necesare spre a cuprinde întreaga operă eminesciană, și cînd vor apărea?

— După volumul VI al literaturii populare, ar urma al VII-lea, al Prozei literare, al VIII-lea al Teatrului și așa mai departe pînă la ultimul, al Bibliografiei selectate sau al Albumului eminescian. Dar al cîtelea? Cred că toată substanța operei, a manuscriselor și a presei eminesciene — unul din cele mai senzaționale „jurnale" de scriitor, din cîte s-au redactat — ar cuprinde, cam bine XX de volume. Este, oare, cu rațiune să le realizăm?

— De ce n-ar fi?

— Vorba dumitale. În epoce surprinzător științifice, în era calculatoarelor cosmice, odată timpul și spațiul abolite, totul e cu putință. Chiar o generație de editori cu longevitate matusalemică, concurînd toate performanțele geriatriei...

Profesorul și academicianul redevenise poet liric. Liric și ușor autoironic, cu injustă alură la cei aproape 66 de ani ai domniei sale, purtați surîzător.

Conversația cu poetul s-a prelungit, dar... interviul se terminase.

C. Cristobald

CRONICA LITERARĂ

ION MARIN SADOVEANU: „Ion Sîntu"

„Sfîrșit de veac în București" reluase tema lui Dinu Păturică într-o altă epocă istorică. Iancu Urmatecu era „ciocoiul nou", nu cel de la 1821, — „ciocoiul nou" despre care Nicolae Filimon vroise dar nu mai apucase să scrie. În primul roman al lui Ion Marin Sadoveanu totul era construit și desfășurat ca într-o carte care continua vechiul roman românesc al lui Filimon, pe o treaptă superioară de dezvoltare a literaturii noastre. Aglomerarea treptată a averii dinspre bătrînul boier desuet și lăsător înspre vigurosul, harnicul și lacomul său om de încredere axa, ca proces esențial, întreaga carte. Chiar modul de prezentare în acțiune a eroului principal urmărea tradiția așezată de Filimon: scriitorul modern urmărea, ca și cel dinainte cu aproape un veac, planurile diabolice din mintea uzurpatorului, iscate și precizate interior, dezbătute cu rezervă între complici și înfăptuite pas cu pas ca într-o teribilă bătălie strategică, fără eroism și fără glorie, însă cu dramatism, cu cuceriri triumfătoare (dar fără trîmbițe) de o parte și cedări definitive de partea cealaltă. Evident, realismul „Sfîrșitului de veac" măsurase creșterea romanului românesc de la Filimon încoace și, ca un simbol, fantomaticul boier B. care reprezenta idealul uman la Filimon era înlocuit cu veridicul baron Barbu, sensul esențial al cărții fiind inevitabila condamnare istorică a clasei boierești și parvenirea unei burghezii aprige, pricepute, vulgare și hrăpărețe care purta însă în sine sîmburele decăderii ei nu îndepărtate. Cartea, apărută în 1945, nu vădea o clară perspectivă a soluției sociale într-un conflict fundamental, dar întrezărea acest conflict, argumenta artistic nevoia de împrospătare a societății românești prin ridicarea claselor productive, capabile și curate etic, în setea lor de a-și depăși condiția mizeră pe care o au, sub apăsarea noilor ca și a vechilor stăpîni.

Axată pe un conflict capital, acaparator ca și eroul principal, și încheiată prin întrezărirea perspectivei unui nou conflict cu sens etic, concludent într-un fel cartea lui Ion Marin Sadoveanu avea un fond de realism clasic. O masă de personaje, interesante, variate, vii, era lăsată în fundal, elementele ei fiind scoase în lumină numai în raport cu nucleul central, al celor două tipuri sociale puse față în față. Abia spre sfîrșit apare încă un personaj de prim rang, însă numai prin semnificația cu care e încărcat, fiind mai mult simbolic decît precizat ca individualitate, aparținînd nu cărții prezente, ci celei viitoare, spre care cititorul era îndreptat cu tendențiozitate.

Între baronul Barbu și Iancu Urmatecu, apoi spre Matei Sîntu, — „Sfîrșit de veac în București" era o carte condusă cu claritate și chiar cu o anumită liniaritate, așezînd în evoluția romanului nostru un monument masiv, greu, cioplit cu minuție, din dalță și ciocan, dar dintr-o singură piatră și cilindric, putînd fi cuprins dintr-o privire.

„Ion Sîntu", nou roman, care continuă „Sfîrșitul de veac" dincoace de pragul veacului nostru, este un alt tip romanesc. Mai mult chiar decît primul roman, care ar fi putut fi foarte bine intitulat „Iancu Urmatecu", nou roman ar fi putut purta titlul tablourilor de epocă „Început de veac în București". Epoca veche ființa în carte prin Urmatecu, în raport cu el, determinată în mare măsură, social și etic, de forța tipului pe care îl reprezenta el. Începutul secolului XX apare de o complexitate infinit superioară în cartea de acum, nu mai este concentrat într-un unic tip reprezentativ la maximum ci difuzat, contradictoriu și eterogen, într-o diferențiere ascuțită de tipuri și situații, inductibile la unitate, exprimînd numai în totalitatea lor societatea. Scriitorul, lucid și înarmat cu o fundamentată înțelegere a societății, a urmat în romanescul său sensul evoluției istorice, care lasă în urmă conflictul simplu și total dinainte. În romanul începutului de secol, forțele sociale sînt multiple, elemente esențiale înainte rămase în afara cercului de lumină trec înspre primul plan. Chiar aspectele manifeste ale acelorași forțe se diversifică. Nuanțate, ele alinează și disimulează tendințe altădată brutal și dezinvolt expuse într-o violență totuși primitivă. Eroul principal de data aceasta, Ion Sîntu, care a dat și titlul cărții, nu mai este, ca bunicul său, Urmatecu, un personaj dintr-o bucată, definit printr-o trăsătură de caracter dominantă, expresie istorică și locală a unei pasiuni eterne și a unui tip etern (arivism, arivist). Ion Sîntu nu definește deci, printr-o trăsătură definitorie a sa, o epocă, un moment istoric. Dimpotrivă, prin indefinirea sa îndelungă, el reflectă complexitatea și multilateralitatea unei epoci în care se întretaie conflicte și se înfruntă forțe sociale și etice multiple. „Vremea lui Urmatecu" se va spune întotdeauna, personajul lui I. M. Sadoveanu fiind folosit ca exponent și cu ilustrație pentru o apropiere intuitivă de epoca respectivă. „Vremea lui Ion Sîntu" nu se va putea spune, pentru că intuiția nu va sezisa printr-o astfel de ilustrare decît caracterul multă vreme amorf din care abia se cristalizează un corp definibil. În schimb, pentru a cunoaște „Sfîrșitul de veac în București" nu vom găsi complexitatea mediilor sociale și a individualităților contradictorii cum vom găsi în paginile cărții despre „începutul de veac", rămas vag exprimat prin Ion Sîntu, dar evocat concret și complex prin desfășurarea vieții lui în mediul societății, prin subordonarea biografiei sale personajul și mersului social contemporan.

„Sfîrșit de veac" era cartea unui conflict și a unui personaj, „Ion Sîntu" este în primul rînd cartea unei epoci. Eroul principal, mai mult decît cît a menținut pe copertă, nu se pare a fi însăși societatea românească de la 1900 pînă la intrarea României în război, la 1916. Este un roman pe care nu l-am numi roman-fresco, pentru că totdeauna avem impresia că lipsește mai mult simbolizează decît studiază, întîmpărește pentru un memento aspecte selectate prin convenția tipizantă, dar nu se ramifică și nu se cufundă în realitatea infinită. Romanul lui I. M. Sadoveanu este un roman-studiu, o grea contribuție la observarea sociologică și psihologică, o carte care, ca marea Comedie Umană, poate concura cu grave tratate asupra societății și o carte care, declarîndu-și prin toată ființa ei filiația germană, din Goethe și mai ales din Thomas Mann, aparține nu numai gîndirii beletristice ci și celei științifice și filozofice, cu lungi divagații dificile, cu pietinări în loc pentru considerații sintetizante și cu recapitulări sistematice nu o dată pedante. Ca și cealaltă carte, „Ion Sîntu" este un monument masiv, cioplit cu minuție dar într-o aglomerare de pietre, din roci felurite, unificate prin voința sculptorului, rezistente la armonia sferică, dînd un tot ramificat, colțuros, cu firide și cu excrescențe, care nu poate fi cuprins dintr-o privire, ci cere o îndelungată și înceată descoperire, cu ocolișuri și răgazuri, pentru ca nimic să nu se piardă.

„Începutul de veac în București" îmbrățișează medii sociale extreme și intermediare de la bătrîna boierime decăzută, desuetă, senilă sau naivă, rafinata steril și agitată sporadic de excitanți externi; prin diferențiata burghezie în plină putere, cu afaceriști de tip vechi, ridicați pe spinarea boierilor, și cu alții de tip nou, prin mașinații comerciale și industriale naționale și internaționale, cu noi intelectuali formați în spiritul clasei și cu politicieni demagogi sau cinici, abili sau gafeuri; pînă la mediile ce se opun noii rînduieli exploatatoare, muncitori și alți cetățeni alăturați idealului lor, țărani în fierberea premergătoare răscoalei, îndurînd, așteptînd sau acționînd, intelectuali în procesul desprinderii de burghezie, scîrbiți de ea și căutînd un drum. Fundalul imens de personaje secundare din „Sfîrșit de veac" se impune de astă dată ca prim-plan, numai prin el existînd, conturîndu-se încet și treptat, personajul principal.

I. Sfîrșit de veac în București

Iancu Urmatecu mai trăiește, o dată cu lumea pe care o reprezintă și care se adaptează din ce în ce mai mult unei noi societăți, rămînînd totuși în urmă, desuet, respectabil prin averea sa, dar nelăsînd urmașilor un nume destul de răsunător, încă legat mai ales de economia feudală, încă neintegrat activ politicii, în care activează, în calitate de conservator, alături de alți proprietari agricoli, încă grosolan și intimidat de nivelul cultural și social al generației noi. Ca pe o amintire a vremurilor de altădată el păstrează pe lîngă sine pe baronul Bubi Barbu ajuns la vîrsta și la starea morală a părintelui său, trăind ca o reminiscență, el însuși incapabil de orice efort, vegetativ, bucurîndu-se doar cu rafinamentul intelectual și artistic, și el inutil, umplînd oarecum golul alături de ipohondrie și spleen. Urmatecu, spoliatorul averii strămoșești a familiei Barbu, e mai aproape de tristul supraviețuitor al acesteia decît de actualii Urmateci, care parvin prin mijloace mai moderne, mai rapide, știind să lucreze prin intermediul politicii liberale, profitînd personal în numele interesului național prin sloganuri patriotarde care bietului Urmatecu de altădată, cinic din naivitate și necioplire, nici nu-i treceau prin cap. Noua carte a lui Ion Marin Sadoveanu are o galerie de Urmateci ai noului moment, diferențiați la rîndul lor: „lupul de mare" Henri-Eugen Criban, crai elegant, cîștigînd averi și onoruri prin relații feminine și politice, exemplar de o imoralitate feroce, față de care rudimentarul și încă superstițiosul Iancu Urmatecu era un înger al scrupulelor izvorîte din obiceiurile pămîntului; distinsul avocat Poroineanu, personalitate stimată în lumea intelectuală, ministerabil cu relații supreme în stat și om de politică înaltă, care acoperă, ca principal beneficiar, afaceri monstre, privind nu bugetul unui boier delăsător ci bugetul statului; idiotul moșier Godină, liberal, lucrînd alături de Poroineanu, atît cu aliații cît și cu puterile centrale în timpul neutralității, confundînd pe Wagner cu un restaurant dar știind să profite de împrejurări pentru a face afaceri agricole și industriale de mare anvergură; sau măruntul Lămolescu, care abia începe să-și rotunjească o avere din surse bancare, știind să facă distincția între zărăfila lui personală și marea bancă a Brătienilor, în slujba căreia se afla...

E o lume care umple, ca un gaz sufocant, societatea românească. Ion Marin Sadoveanu o evocă sobru, fără șarjare, cu o cruzime a adevărului însuși și cu investigația lucidă a omului de știință, necruțător, rău ca medicul ce descoperă la lumină, cu satisfacție profesională, fără scîrbă și fără menajamente, plăgile purulente.

În această lume, nu numai baronul Barbu B. Barbu e izolat. Urmașa lui Urmatecu, Amelica dr. Sîntu, e și ea o ostingheră. Exemplar care, în lupta pentru existență a generațiilor, reprezintă specia moștenitoare a unor anterioare acumulări prin bătălii sălbatice, Amelica e lacomă și rea, arogantă și intolerantă, dar nepregătită pentru o nouă adaptare, comodă în consumarea averii primite de-a gata și temătoare în fața noilor posibilități de a și-o fructifica. Neintegrată în curentul parvenirii economice prin industrie și comerț, legată de proprietăți și de stabilele cîștiguri și chirii, ea e o bogătașă fără perspectivă, ca boierii de altădată, spoliată la rîndul ei de un „om de încredere" (Ciuplea e un Urmatecu întîrziat, mărunt și fără orizont) și deosebindu-se de autentica boieroaică Coana Vatica Varnali numai prin aceea că-și păzește banii cu grijă chiaburească în loc să și-i risipească la Paris, cu gesturi nobile și cu disperări bovarice, într-un pseudorafinament occidental și în înșelătoare și costisitoare amoruri succesive.

Lumea „bună", în cartea lui Ion Marin Sadoveanu există însă nu numai prin cîteva tipuri mai frecvente în acțiune, ci printr-o foire de personaje care apar, uneori pentru o clipă, dispar definitiv sau reapar, dar poartă asupra lor un întreg dosar social, alcătuit cu migăleala unor fișe biografice, adiacente muncii sociologului: actorul ratat și ambițios Oswald, întors cu banii amantei în țară pentru a da reprezentații ca parizian; procurorul Clement, conștiincios ciine de pază al dictaturii burgheze, decorat și lăudat dar departe de a fi pe aceeași treaptă financiară și socială cu protectorii săi; Glück, soția sa, femeie modernă cu naivități și puități supraviețuitoare într-o viață de cochetă insuficient de puternică, decăzînd treptat pînă la a deveni autoarea morală a sinuciderii fiului ei, disperat de a-și vedea mama îngenunchind în fața unui coleg al său, ca amantă alungată; prefectul Scafeș, sigur de puterea lui, lipsit de orice spirit și întrebuințînd metoda climsamghinescă a tăcerii ca paravan al prostiei; la care se pot adăuga aparițiile cronicarilor teatrali Mironescu — Fortinbras și Joffe, a nenorocitului pensionar cu ambiții politice, a unor „ăia" din partea lui Urmatecu, inferiori chiar „ălora" din partea coanei Mița, acceptați la mesele rudei bogate etc., etc.

În fața acestei lumi, înfruntînd-o mai mult sau mai puțin, temporar sau definitiv, apare firul personajelor legate de acțiunea altei forțe sociale, a clasei muncitoare. Alci se produce profesorul Jeanjacquet, „greierele socialismului", niciodată activ militant, om slab și inutil; dar și profesorul Iancu State Clopoțel, cult, bine pregătit și ferm ideologic, în luptă cu conducerea oportunistă a P.S.D., activ organizator și agitator, prezentat însă din cale afară gălăgios, pînă la exhibiționism; ziaristul Tălăzan, de origine țărănească, turbulent opoziționist, vorbind înflăcărat în numele maselor asuprite, ajungînd repede în conducerea

P.S.D. și trădînd tot atît de repede cauza; dar și țăranul Manea Strapalea, figură puțin convențională, dar caldă și emoționantă, înțelegînd superior căile luptei revoluționare, alăturîndu-se aripei lui Ștefan Gheorghiu și militînd neîntrerupt, ca fruntaș al mișcării socialiste; și, în fine, într-un fel sau altul legat de toți aceștia și deasupra lor, modestul și prinicipatul Ivan Maximovici Molitin, marinar de pe „Potemkin", imprecis individualizat în culorile de ilustrată în care-l îmbracă scriitorul, dar suficient de viu pentru a juca un rol esențial în desfășurarea cărții, prin mesajul său omenesc și social.

O problematică aparte în romanul lui Ion Marin Sadoveanu o aduce seria tinerei generații, aceea a fiului Amelicăi și a doctorului Sîntu, a fiului prefectului Scafeș, a procurorului Clement, a marelui avocat Poroineanu și a altor colegi de generație și de experiență, în viață, ai lui Ion Sîntu. Dar aceștia, împreună cu familia lui Ion Sîntu și cu cele două femei care l-au crescut într-un fel sau altul, țăranca Paraschiva și Freulein Berta von Grodde, alcătuiesc un alt aspect al cărții. Acela al influențelor și potențelor sociale ce formează — sinuos contradictoriu, relevînd cînd un fond moral, cînd altul, și împingînd în cele din urmă spre victoria unuia din toate — personalitatea eroului principal. În felul acesta amploarea și eterogenitatea tablourilor din „începutul de veac în București", cuprinse în romanul-studiu, capătă o înlănțuire epică unificatoare. Ciocnirile sociale variate, întretăierea mediilor și a influențelor educative elaborează un produs uman interesant, în persoana lui Ion Sîntu, care se naște la începutul cărții și intră pe pragul maturității la încheierea ei.

Savin Bratu

OAMENI ŞI DRAGOSTE

DE VORBĂ C-O STATUE

— Spune-mi, pentru ce ţi-e chipul
Trist, maestre?
Ce-o fi tulburat Olimpul
Tău, ce veste?

Nu ţi-am tipărit ediţii,
Cărţi, portrete?
De ce stai ca obidiţii?
Ce-i, poete?

Nu ţi-am arătat iubire?
N-ai tu fală?
Nu eşti oare „moştenire
Culturală?“

Slavă-ţi dau urmaşii, schimbul,
Azi, maestre!
Ţi-a venit şi ţie timpul...
Deci, ce este?

— Ei! Cu ăla... Poetaşul...
Nu-ntr-o carte!
Manuscris m-ar vrea — urmaşul —
După moarte;

Dar în schimb, ca nimeni altul,
El — mă gustă.
Eu m-am dus... El, face saltul.
Lumea, nu stă!

...De-ai să fii şi tu statue
— După faptă —
Ai să vezi, scofală nu e
Ce te-aşteaptă.

Mort eşti, clasic eşti, n-ai pace!
N-ai, firește,
Căci un clasic, ce poţi face,
Se-nsuşeşte...

Ritmu-ţi fură, rima-ţi şterge
Vre-o paiaţă...
...Şi de mori, la fel îţi merge
Ca şi-n viaţă.

Ştiu c-atît l-ajută ţeasta
Lui de greer
Dar e furt de muncă, asta —
Furt de creer!

Cînd ucide sau poceşte
Limba vie,
Cînd nu ştie romîneşte,
De ce scrie?

Mai departe cum veţi trece
Cu făclia,
Cînd dă vreascul să înece
Poezia?

La succese fără trudă
Prea se-aruncă...
Roade proprii nimeni nu dă
Fără muncă.

Ba, ciupind (să-şi facă vază...)
Biata-ţi liră,
Că — sub mîna-i — nu vibrează
El se miră.

Ce e el? Fotografie
După tine.
Zici: — De bine fie-i... Fie!
Dar, e bine?

Iei — şi nimenea nu ştie —
Cu lopata?
Arta nu-i pe veresie
Şi de-a gata.

Spune-mi jalea s-o-nţeleagă
Tot poporul.
Prea mi-a dat o lume-ntreagă
Cu piciorul.

Mă gîndesc (azi, am tot timpul...)
— Fleacuri, frate!
Şi nu pot... mă-nţeapă ghimpul
Ăsta-n spate.

Nu că-mi lasă-n nemurire
Traista goală...
Dar, băieţi, vă dau de ştire:
Ăsta-i furt — nu-i „moştenire
Culturală!“

VIS RĂU

De mult era sorbit paharul.
Imbătrîniseşi. Se sfîrşise.
Retras, cu uşile închise,
Dormeai, fumai, citeai ziarul.

O, ne-ndurat era amarul
Cel singuratec, fără vise...
De mult era sorbit paharul.
Imbătrîniseşi. Se sfîrşise.

Dar „vino“... dragostea îţi zise.
— Sclipi, surîsul ei, ca farul
Ce-naripează marinarul: —
„Te-aştept, fugarule Ulise“...

O, nu era sorbit paharul!

CÎNTEC DE PE DUNARE

Saltă, Dunărea, pe-o lună
De zăpadă şi polei.
Ca o sanie îşi sună
Undele cu clopoţei.

Fuge, Dunărea sireapă,
In galop, din Severin.
Goana glasului de apă,
Valuri, cîntecele vin.

Glasul tulbure-al Sulinei
Dă răspuns prin mîlul greu.
Glasu-al cui e, valul cine-i,
Ştie tot poporul meu.

Colo jos la Marea Neagră,
Sus la Porţile de Fier,
Valuri cîntă noaptea-ntreagă
Stele scapără pe cer.

Du-mă, sanie a ţării,
Inima şi ochii du-mi,
Leagăn vechi al bunăstării,
Dunăre a noii lumi...

Du-mă Dunăre sireapă,
Printre ţărmi îmbelşugaţi,
Du-mă cîntec, du-mă apă,
La prieteni şi la fraţi.

Ilustraţii de PERAHIM

COPIL DIN FLORI

Tot scrii tu poveşti din pană,
Moaie şi la mine-n rană!
Vrei să scrii povestea mea?
Stai şi-ascultă-mă colea...

★

— Taică-meu... iertat să fie,
Om aprins, ochi arzători;
Maica nu i-a fost soţie...
Eu am fost copil din flori.

Din părinţi ce n-au fost soţi
Din iubirea cu păcat
Zic, din buni străbuni, cu toţi,
Că-i copilul blestemat...

Iar în casă poţi aduce
Fraţi de cruce — din străbuni —
Dar de-un „frate vitreg“, fuge
Cel mai bun din fraţii buni.

Mie mi-au lăsat părinţii
Ochii dîrzi ai suferinţii.
Mie taică-meu, pe lume,
N-a putut să-mi lase-un nume.

Mulţi ziceau fără-ndurare
Maică-mea că-i ţiitoare!
Mulţi ziceau că o învaţă:
— „Cum ţi-e soţ, cînd are soaţă?“

...Lăcrămînd pe-ascuns mereu
„Dragoste, păcatul meu“ —
Ea, certîndu-se cu toţi,
L-aştepta ca pe un soţ.

Aşteptîndu-şi-l — cu drag —
Parc-o văd, voioasă-n prag...
(El venea la noi oftînd,
Cînd venea, din cînd în cînd).

Taica — nu ştiam ce-l doare.
Maica — nu ştiam ce are.
El se perpelea în flăcări
— Cu nevastă, cu feciori —
Ea zîmbea, dar printre lacrămi.
Eu eram copil din flori...

Astăzi, liniştiţi în toate,
Inima lor nu mai bate,
Dar într-una vor bătea
Amîndouă, într-a mea.

Maica s-a sfîrşit întîi...
Taica a mai dus păcate.
Neamurile: „nu se poate!“
Eu, tot fără căpătîi.

„Frate vitreg“ fraţii-mi spun.
Şi-astăzi, tot aşa mă cheamă:
...După tată — frate bun,
Nu li-s frate, — după mamă.

Moştenind pămîntul, vatra
Şi zicînd că pe dreptate-i,
Ei, au totul de la tata.
Eu, am numa ochii tatei...

Ochi aprinşi... Nu află rost
Rînduielii care-a fost.
Ochi aprinşi am... Nu se plimbă
Peste lume — ci o schimbă:

...Vitregă copilărie
Cum mi-a fost sortită mie,
Grea ocară pe obraji,
Suflet fără de curaj,
Deznădejde şi ruşine,
Alţii n-or mai şti, ca mine!

N-or mai spune, temători,
Alţi părinţi: „copil din flori...“
N-or mai şti cuvîntul greu:
„Dragoste, păcatul meu“.

Taică, tu cu ochi de flăcări,
— Flacăra iertată-ţi fie —
Maică, zîmbitoare-n lăcrămi,
Maică ce n-ai fost soţie!

★

Tot scrii tu poveşti din pană,
Moaie şi la mine-n rană!
Pana ta, la vîrf cu stea,
Spună şi povestea mea...

ACESTE LOCURI

Aceste locuri le-am umblat
Nenumărate ori, cu pasul.
Viori de greieri mi-au cîntat
Şi brazii, gravi, cu contrabasul.

Ştiu oamenilor chipul, glasul,
Ii ştiu la-ntreceri şi la sfat.
Aceste locuri le-am umblat
Nenumărate ori, cu pasul.

Şi munci şi dor şi dumicat
Şi-avîntul, mersul şi popasul
Le-am adunat, mă simt bogat, —
Nu-mi pare greu nici bun-rămasul...

Aceste locuri le-am umblat.

IZBĂVIRE

Azi cînd te văd plîngînd lîngă mine,
Ochii-mi sînt limpezi, mă uit îndărăt:
Clare ţi-s undele, vraja lor ţine...
Iartă-mă, azi cînd te văd.

Nici te-auzeam, în furtuna de-afară!
Inimă sfîntă, de tine-am uitat.
...Palma-mi cuprinde bătaia-ţi uşoară,
Leagănu-i neîncetat.

Te căutam pe-o oglindă bătrînă,
Luciu al vechilor mele năluci,
Şi tu erai lîngă mine, fîntînă
A însetărilor dulci...

Te căutam în lumini reflectate.
M-au înşelat cioburi reci de cleştar.
Licărul flăcării adevărate
Il căutam în zadar.

Te căutam cum un fluture vine
Orb, năruit la lumina din geam,
Dulce lumină! Şi tocmai pe tine —
Orbul, eu, nu te vedeam...

Flacără eşti şi năluca ţi-o pipăi,
Dragoste, chipu-adevărului meu.
Vino, dă-mi glas... Scumpă fiece clipă-i!
Vino să dăinui mereu.

Marea-n adîncuri, pămîntul în pîntec,
Perle nu au şi nici focuri mai vii
Decît eşti tu, pentru mine, tu cîntec —
Şi pentru alţii-ai să fii...

Azi cînd te văd vreau să ard ca un codru,
Fă-mi-l de flacără fiece ram,
Flacără scumpă!... Mă prinde cu totul —
Iartă-mă, orb ce eram...

DIN ATELIER

Unii spun că sînt meşter la mine în muncă.
Spun cuvinte de laudă... Mai să-i cred! Şi mai spun că

Fac unelte dibace, delicate — şi grele —
Că le-aş fi de folos cu uneltele mele...

Mai să cred că — bătrîn — al pămîntului faur
Vrea ca lumea, prin mine, s-o îmbrace în aur;

Mai să cred că şi zeii se prostiră cu totul
Dînd zigzagul la fulger după cum ţin ei cotul;

Şi sînt trist c-am ajuns poate-un faur bătrîn
Şi că viaţa-mi... a fost... şi pe-afară-i rămîn;

Cînd, ce proaspătă larmă, ce vuiete! Tu, deci...
Ba — cu ochii — mă fulgeri, ba — cu vorba — mă judeci,

O, mă certi! O, ce bine!... Am uitat... Am greşit...
...Dar iarăşi sînt tînăr şi iar fericit!

Cicerone Theodorescu

NOTE

George A. Petre

In ziua de 2 februarie a fost coborît în lăcașul de veci, la cimitirul Bellu, alături de ceilalți scriitori dispăruți, poetul George A. Petre.

Cu George A. Petre dispare încă unul din condeierii cari au avut ceva de spus, grupați în jurul revistei „Familia", fondată acum o sută de ani de Iosif Vulcan și continuată de M. G. Samarineanu.

Grupul „Familia" militа pentru o apropiere sinceră cu naționalitățile conlocuitoare și, în special, cu maghiarii.

Opera lui George A. Petre împrăștiată în periodicele din întreaga țară, va trebui strînsă și închegată în volume.

Născut în 1900 la 23 aprilie, George A. Petre, fiul unui muncitor acar la C.F.R. și al unei țărance, s-a stins în vîrstă de aproape 58 ani.

M. G. Samarineanu

La Casa scriitorilor

Vineri, 7 februarie a c. orele 18, va avea loc cenaclul Secției de proză. Radu Cosașu citește schițe inedite.

Povestiri...

Reporterul se duce în satul R... să scrie un reportaj despre președintele sfatului. Face cunoștință cu nea Vasile care își începe fiecare frază cu „apăi" și care se răstește la șeful stației că nu-și vărmurește gara. De aici reporterul deduce că nea Vasile e președintele căutat. Apoi îl cunoaște pe nea Florea (sau nea Florică) care se adresează tuturor cu „bre" și dă dispoziție unui consătean să aducă lemnele pentru școală. De unde reporterul își dă seama că nea Florică e de fapt președintele. Dar auzindu-l pe nea Gheorghe că întreabă: „Ce ziceți că facem cu autoimpunerea?", reporterul, complet derutat („Nu, nu mai înțeleg nimic") ajunge la concluzia că nea Gheorghe e președintele și nu nea Florică. Ulterior află însă că nici nea Gheorghe nu e președintele, ci un altul. De aceea, foarte mirat și foarte logic, reporterul întreabă: „...Câți președinți are sfatul dumneavoastră?" la care i se răspunde: „Tovarășii de la raion zic că o sută. Eu zic că vreo cinci sute și ceva".

Nu știm ce s-ar fi întîmplat dacă reporterul nostru ar fi crezut că fiecare din cei cinci sute și ceva de cetățeni este președintele... Povestirea lui Dinu Lefter — căci nu e reportaj ceea ce s-a publicat în „Scînteia tineretului" din 31 ianuarie, ci povestire, da, povestire — ar fi apărut probabil într-un ciclu de cîteva zeci de volume (mai tare ca Balzac!). Iar cei cinci sute de eroi care se asemănă toți, prin faptul că se răstesc și au determinativul „nea" și se deosebesc (adică sînt individualizați) prin nume (unul e Vasile, altul Florică, altul Gheorghe etc.) și prin îmbrăcăminte (unul are țiculi lui „apăi", altul al lui „bre" etc.), ar fi devenit adevărați eroi de roman. Pînă una-alta, Dinu Lefter este eroul de nota.

I. Al.

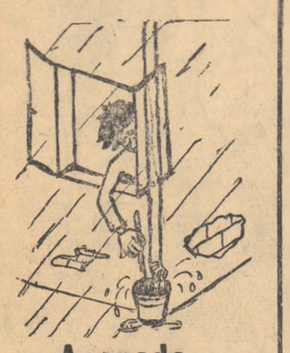

Anapoda

Ne permitem să extragem mai jos cîteva din ideile cuprinse în substanțiala cronică teatrală, sugestiv intitulată „Actorul în spectacol", apărută în „Tribuna" din 18 ianuarie 1958, pag. 11, semnată Monica Lazăr.

Exegeților și tuturor celor care în decurs de treizeci de ani, cîți ani au trecut de la premiera „Domnișoarei Nastasia", au scris despre această piesă, le-a scăpat următorul fapt esențial: „Fără prezența lui Vulpașin, fără intervenția lui, Nastasia s-ar fi măritat cu Luca". Într-adevăr, senzațional!

Vulpașin, zice cronicarul „nu e oare mai prețios prin fondul său sufletesc naiv și gata de supunere oarbă, prin intensitatea cu care trăiește dragostea, prin disperarea cu care încearcă SĂ DEPĂȘEASCĂ răul și nu numai să-l OCOLEASCĂ, așa cum face Nastasia?" (sublinierile aparțin textului). Se poate totuși obiecta că domnișoara Nastasia se caracterizează prin lupta acerbă împotriva răului, prin faptul că niciodată nu-l ocolește, ci se luptă pieptiș cu el. Mărturisirea pe care eroina o face tatălui ei în una din ultimele scene ale piesei este revelatoare.

Un corolar al ideii expuse mai sus de Monica Lazăr: „Vulpașin, fiind așa cum am arătat, pivotul acțiunii". Această subidee contrazice în mod flagrant un fapt indeobște cunoscut: că Nastasia e pivotul principal al acțiunii, că ea determină desfășurarea întregului conflict, că ea fi duce pe Vulpașin la crimă (vezi în acest sens și articolul „Storin și încă ceva" de G. M. Zamfirescu) și provoacă închinarea lui Vulpașin. Probabil — am spune noi — că nu din întîmplare autorul și-a intitulat piesa „Domnișoara Nastasia".

Aprecierile despre spectacolul prezentat la Orașul Stalin, care a prilejuit cronica respectivă, sînt tot atît de originale ca și aprecierile despre textul dramatic. Și tot atît de exacte!

Gheorghe Stănescu

Candoare

Nota lui Aurel Martin, apărută în „Gazeta literară" nr. 4/1958 demonstrează că autorul ei este poliglot și deține informații aproape complete (culese din bibliografia dată de G. Oprescu în al său „Manual de istoria Artei") cu privire la „prefacilitism". Nota mai demonstrează că Aurel Martin, în loc să răspundă la obiect (arătînd de ce Eugen Barbu e... prefacilit), se eschivează la adăpostul susmenționatei bibliografii. E ca și cum s-ar apăra de învinuirea de imprechitate, stabilind etimologia și circulația cuvîntului „improbitate".

Rafael

(Urmare din pag. 1)

PLOAIE

Dezbrăcatul a rîs:

— N-are... Alți cai nu are... Zice că nu are...

M-am uitat la tovarășul Licu Oroș. Îl tremura mustața. M-am uitat și la tovarășul Clemente Țigănuș. Tăceam toți trei.

— Alți cai nu am, a găsit de cuviință să ne mai spună odată primarul.

— Știu eu undeva șase cai buni, domnule Samuilă. Cu șei, cu frîie...

— Eu nu știu.

— Hai cu mine, a spus tovarășul Țigănuș.

— Unde? N-am la cine să merg.

Tovarășul Țigănuș s-a apropiat de primar. L-a privit în luminile ochilor.

— La Bosoancă.

— Bosoancă mi-e cumnat. Nu pot să-i rechiziționez caii. N-am dreptul.

— Nu sînt ai lui. Sînt furați de la nemți.

— I-a cumpărat.

Primarul se trăsese lîngă zidul primăriei. Îi făcuse semn zdrențărosului să vină lîngă el.

— Dă-mi bita, slugă...

Cînd să întindă mîna s-o ia, Țigănuș l-a izbit în bărbie cu țocul pistolului.

— Mergi?

— Merg.

Ne-am dus cîrd, cam la o sută de pași de primărie. Am intrat în curtea lui Bosoancă. Case mari, acareturi arătoase. Am cerut caii.

— Sînt la pădure, ne-a răspuns o femeie. A plecat azi dimineață bărbatu-meu cu ei. Parcă știa...

Zdrențărosul ne-a făcut semn cu genele. „Femeia minte". Am găsit caii în grajd, trei... Am pus șeile pe ei. Am plecat.

— Călătorie sprîncenată, ne-a urat cloțoasa.

— Mulțumim de urare. Mulțumim frumos, i-am răspuns.

Tovarășul Licu Oroș a întors capul către primar:

— Mîine o să vi-i trimitem îndărăt. Nu-i folosim decît pînă sus, la Urlăvînt.

— Dacă...

Domnul Samuilă își pipăia bărbia.

— O să mi-o plătiți... O să afle și boier Pierre cum vă purtați.

— O să-ți plătim... Cu vîrf și îndesat, i-a răspuns tovarășul Țigănuș.

Am dat friu slobod. Nici nu am ieșit bine din Gorna cînd ploaia sălbatică s-a și năpustit asupra noastră. Vîntul ne izbea în față. Ne orbea. Copacii, răsuciți, se văicăreau. Cu toate că plecasem la drum pregătiți și pentru o asemenea vreme uricioasă, peste puțin am simțit că sîntem uzi pînă la piele. Caii mergeau greu. Calea, care șerpuia pe fundul unei văi înguste, era mai curînd o gîrlă de noroi. Uneori, cînd valea se strîmta și mai mult, caii se cufundau în clisa lipicioasă pînă la pîntec. Lunecau. Se opreau. Le dădeam pinteni. Porneau. Ne temeam să nu nimerim în gropile adînci, ascunse, din care nu am mai fi izbutit să ieșim.

— Cunoști valea? l-am întrebat pe tovarășul Licu Oroș.

— O cunosc. Lucrez din '46 aici, la județeană. Dar e ca și cum n-aș cunoaște-o. Nu poți să știi niciodată ce se ascunde sub noroaiele astea. Smîrcurilor nu li se mai vede fața. Și dacă se poticnesc caii într-un smîrc...

— Îi facem o mare bucurie domnului primar Samuilă și una și mai mare cuconului Pierre, a spus Clemente Țigănuș.

— N-avem nici un interes.

Valea se îngusta ca un git de pîlnie. Caii gîfîiau. Cerul căzuse jos, vînăt. Pe costișe se iviră păduri dese, negre.

— Crezi că izbutim să mergem mai departe, tovarășe Oroș?

— Trebuie. Peste o săptămînă avem alegeri. Ne-așteaptă oamenii.

Am pătruns în gîtul pîlniei. Înaintam printre două povîrnișuri ușor înclinate, înalte. Aici, vîntul ne supăra mai puțin. Ploaia însă nu ne ierta. Ba chiar își îndoise furia. Deasupra, culmile vuiau. Atunci am auzit din pădure, din dreapta, zbucnind cinci împușcături. Calul tovarășului Oroș a îngenunchiat și s-a scufundat pe jumătate în noroi. Tovarășul Oroș a reușit să sară și să se adăpostească lîngă calul prăbușit.

— Descălecați, ne-a strigat. Îndemnați caii să îngenunche și trageți de la adăpostul lor...

— Mi-a prins bine — mi-am spus în gînd — că am făcut armata la cavalerie. Am descălecat și-am bătut ușor calul pe genunchi. Obișnuit cu lupta, mi-a priceput porunca. Am intrat pînă mai sus de brîu în noroi. Am scos Beretta. Tovarășul Țigănuș împlinise aceleași mișcări.

— Nu trageți încă, ne-a șoptit tovarășul Oroș. Să vedem dincotro vin împușcăturile. Cei ce ne atacă nu trebuie să știe cu ce sîntem înarmați.

— Acolo, uitați-vă acolo, ne-a spus tovarășul Țigănuș. Vedeți?

— Vedem.

Cinci bărbați cu căciuli mari, țesite într-o parte, purtînd bundre seine pe spate, se furișau din copac în copac, pe costișa din dreapta. Se cunoșteau că trăiseră războiul. Se trăgeau. Săreau. Iar se trăgeau. Foloseau fiecare copac răsturnat, fiecare ridicătură a terenului. Pe nemți îi mai văzusem luptînd așa, în 1917, toamna, în munții Macedoniei. Nu fusesem singur atunci. Cu Guăneagră mă aflasem și cu Diplomatul. Nici acum nu eram singur. Se găsea lîngă mine tovarășul Licu Oroș. Și se mai afla și tovarășul Clemente Țigănuș. Știau lupta. Nu o uitasem nici eu. „Poate că o să se sfîrșească bine... Poate".

Cînd cei cinci au crezut că sînt destul de aproape de noi ca să ne ochească fără greș, și destul de la adăpost ca noi să nu-i putem lovi, s-au oprit și au început să tragă cu socoteală.

— Trag cu puști Mauser, a spus tovarășul Oroș. Bune...

De la primele gloanțe ne-au împușcat caii. Scufundați pînă mai sus de brîu în noroi, ne-am păstrat sîngele rece, am pîndit dar n-am arătat nici un semn de viață.

— Dați-vă prinși, bolșevicilor, ne-a strigat unul cu glas gros. Vă dăruim viața.

Generoși, ne dăruiau ceea ce nu stăpîneau. Dintr-al nostru ne dăruiau.

Auzeam răpăitul ploii. Sus, peste culmi, auzeam vîntul cum se încăiera cu pădurea: Vuuu! Vuuu! Vuuu!

— N-auziți, mă? Predați-vă... Sîntem creștini. Vă tragem cîte o mamă de bătaie și vă lăsăm să vă duceți cu Dumnezeu...

Văzînd că nu răspundem, unul a ridicat capul de după un trunchi de copac.

— Fii cu băgare de seamă, Oniță. S-ar putea să fie la mijloc o înșelătorie, l-am auzit rostind pe cel cu glas gros.

— Așa! i-a înghițit iadul. Pe toți trei i-a înghițit iadul.

A sărit peste trunchiul răsturnat, s-a culcat repede și tîrîndu-se încet și încă mai ascunzîndu-se, a început să coboare spre noi. În urma lui se tîra, ca un șarpe, al doilea... Ceilalți mai așteptau. I-am prins la loc gol.

— Acum! ne-a șoptit tovarășul Licu Oroș.

Am deschis focul în aceeași clipă.

— Au... mamă... mamă...

Unul și-a lungit capul pe pușcă și n-a mai mișcat. Celălalt se zvîrcolea, se văita.

— Au... mamă... mamă...

Armele oamenilor ascunși au fulgerat. Însă acum împușcăturile nu mai erau ordonate. Se cunoștea că nu ne mai ochesc. Gloanțele treceau peste capetele noastre și se afundau în costișa opusă. Am tras cîteva focuri în direcția lor. Apoi împușcăturile s-au rărit și s-au depărtat. Peste cîtva timp nu am mai auzit decît ropotul ploii și vuietul pădurii. I-am văzut sus într-un luminiș. Dezlegaseră cinci cai. Pe trei au încălecat. Pe ceilalți doi i-au tras după ei. Erau departe, departe... Pistoalele noastre nu-i mai puteau ajunge. Am slobozit totuși cîteva gloanțe după ei.

— Cît pe-aci să ne cureție, am spus.

— Se mai întîmplă și dracovenii de-astea, mi-a răspuns tovarășul Oroș.

Tovarășul Clemente Țigănuș avea fața plină de noroi.

— N-o mai cheamă pe maică-sa...

— O fi dat ortul popii...

Am lăsat caii loviți în mocirlă. Ne-am ridicat și ne-am dus spre căzuții de pe coastă. Cel ce murise fără să se vaite era tînăr. Să tot fi avut 23—24 de ani.

— Între ochi.

— Din întîmplare. Absolut din întîmplare.

Celălalt, care o chemase pe maică-sa, mai trăia. Gemea înfundat. Dîrdîia. Se ținea cu mîinile de pîntec. În jurul lui se întinsese lac de sînge. Ploaia care cădea cu dușmănie risipea și spălăcea sîngele. Ne-a șoptit rugător:

— Apă... Apă...

Tovarășul Țigănuș și-a făcut mîinile căuș, le-a întins, căușul mîinilor s-a umplut cu apă de ploaie. S-a apropiat de muribund și i-a dat să bea.

— Mulțam frumos...

— De unde ești?

— De la Urlăvînt.

— Și băiatul?

— Cine? Anghel? Tot de acolo. E fiul meu...

— Dar ceilalți?

— De la Gorna.

— Cine mai era cu voi?

— Bosoancă... și...

— Pentru ce ați vrut să ne omoriți?

— Pentru pămînt. Ne-ați dat pămînt. Ni s-a spus că acum, după alegeri, o să ni-l luați. O să ne puneți la colectivă, să mîncăm la cazan. N-am vrut să mîncăm la cazan.

— Și altceva ce v-au mai spus oamenii domnului Pierre?

— Că o să ne luați copiii, să-i trimeteți în Rusia, în robie.

— Și-ați crezut, nu?

Tovarășul Clemente Țigănuș nu l-a mai întrebat nimic. Omul se ținea cu mîinile de pîntec. Sîngele i se scurgea din trup. Ploaia îl risipea. Îl spălăcea. Îl sorbea, pînă la urmă, pămîntul. Pămîntul care soarbe totul. Pămîntul care înghite și mistuie și schimbă în pămînt totul.

— Să încercăm să-i oprim scurgerea sîngelui, am spus.

— Să încercăm, mi-a răspuns tovarășul Țigănuș, deși nu cred să-i mai ajute la ceva. E ciuruit.

L-am desfăcut la piept, la burtă. I-am scos brîul și l-am încins iarăși, însă de data asta peste pîntec și peste piept, după ce i-am pus în dreptul rupturilor fîșii din cămașa udă. Se văita.

— Nu mai scap... Nu mai scap... Îmi pare rău de ficior.

— Numai de fecior?

— De mine ca de mine. Mi-am trăit traiul, mi-am mîncat mălaiul... Dar de ficior îmi pare tare rău. L-am nuntit acum două săptămîni. Cu lăutari. Cu popă.

I-am întors băiatul cu fața în sus, să i-o mîngîie și să i-o spele ploaia de primăvară.

Crîncenă, vijelia se năruia asupra noastră. Pădurea vuia. Sus pe culmi, vîntul răsucea crengile. Norii, vineți, se tîrau peste negrul pădurii.

— O să trimitem oameni din Urlăvînt să vă ridice, i-a spus rănitului tovarășul Clemente Țigănuș. N-avem ce-ți face.

L-am lăsat, lîngă mort, cu soarta lui.

Am pogorît printre copacii strîmbi, rămuroși, chinuiți, spre vale. Cleios, pămîntul acoperit cu frunziș putred, ne prindea picioarele, ne îngreuia mersul. Caii zăceau lungiți în noroi. Fuseseră voinici, cai bavarezi, văzuseră grozăvul și lungul război pe nehotărnicitele cîmpuri rusești. Îi ajunsese aci sfîrșitul...

— Stați cîteva clipe, a spus tovarășul Licu Oroș, mi se pare că unul mai trăiește.

Ne-am apropiat de caii prăbușiți. Acela pe care călărise pînă aci tovarășul Țigănuș, întindea gîtul, parcă nu-i ajungea aerul. Tovarășul Țigănuș l-a alintat ușor pe coamă apoi i-a slobozit un glonte în ureche.

— Să nu se mai chinuiască.

Părăsind drumul pe care nu puteam să umblăm fără cai, am apucat-o pe alături, prin pădure. Lunecam. Picioarele ne-o luau razna, cădeam. Ajunsesem să fim plini de noroi pînă și pe frunte. Ne ridicam sprijinindu-ne în mîini, înaintam ținîndu-ne de copaci, de tufe. Dacă am fi avut bastoane, ne-am fi ajutat cu ele. Nu aveam.

— Credeți că o să ne mai ierte ploaia? Ce spui, tovarășe? Dumneata, după cîte știu, ești de pe la țară. Poate cunoști mai bine decît mine la timp.

Eu eram tovarășul „de pe la țară".

— Nu, i-am răspuns tovarășului Țigănuș. Nu ne iartă. Nici azi, nici mîine, ploaia nu ne iartă.

Norii pogoriseră și mai jos. Deasupra văii se lăsa dinspre culmi negură.

— Încă nu s-a apropiat amiaza și parcă ar fi înserare, a spus tovarășul Licu Oroș.

Ne tîram ca vai de capul nostru pe marginea unei cline clisoase. Mă întristase moartea băiatului. Mă întrista agonia și apropiata moarte a celuilalt. Poate mă întrista și ploaia. Și vîntul poate mă întrista. Și înserarea vînătă. Și negura.

— E plină de dulcea și Moldova, am spus, cu văile ei, cu dealurile ei ondulate. Cu cerul ei blajin. Cu oamenii ei pașnici.

Mai voiam să adaug ceva, dar tocmai atunci m-am poticnit. Neavînd de ce să mă prind, mi-am acoperit fața cu mîinile să-mi feresc ochii de rădăcini și de pietre și m-am lăsat să mă rostogolesc pînă lîngă rîul de mocirlă.

— Fiuuu!...

S-au auzit iarăși cîteva trosnituri de pușcă. Mi-am pipăit Beretta. Am scos-o. Am înălțat capul. Tovarășul Oroș se culcase la pămînt și trăgea foc după foc spre povîrnișul din stînga. Clemente Țigănuș, îngenuncheat în noroi, arunca o grenadă de mînă. Fără să mă scol, m-am răsucit în mizgă și am încercat să-mi descarc și eu Beretta în direcția în care trăgeau ei. Costișa era acoperită de arbori rari și de tufișuri. Negura pogora. Aproape că nu mai vedeam altceva decît negură. Explozia grenadei îi speriase poate pe atacatori. Se îndepărtaseră și se mai risipiseră. După locurile în care zbucneau împușcăturile, păreau a fi mai mulți decît la început. Cei trei, călări, făcuseră un ocol, își măriseră ceata cu alții, ne pîndiseră și ne atacaseră din stînga.

— Păstrează-ți Kisserele, Țigănuș.

Tovarășul Licu Oroș se apropia de-a bușelea prin noroi de Țigănuș. După ce aruncase grenada, acesta se lungise pe pîntec. Ridica din cînd în cînd mîna dreaptă, dar nu pentru a încerca să zvîrle o nouă grenadă, cum crezuse Oroș, ci pentru a ne chema. Am urcat dîmbul tiriș. Tovarășul Oroș îi luase lui Țigănuș pistolul, îl încărcase. Îi mai luase și trăista de la șold în care noi crezusem că păstrează o ploscă plină cu băutură și ceva merinde, dar în care, acuma o vedeam, se aflau mai mult de o duzină de butoiașe negre înfășurate cu cîte o bentiță albă, grenade Kisser...

— Ești lovit?

— La genunchi.

Tovarășul Licu Oroș mi-a spus:

— Caută și leagă-i cu ceva piciorul. Strînge-i-l bine deasupra genunchiului. Să nu i se scurgă sîngele.

S-a depărtat de noi cîțiva pași, s-a adăpostit după niște mușuroaie și a început să tragă. Apucîndu-l de umeri și sfătuindu-l să-și ferească pe cît se poate piciorul rănit, l-am purtat tiriș după mine pe Țigănuș pînă într-o adîncitură a terenului. Acolo i-am sfîșiat pantalonul în dreptul genunchiului.

— Am să rămîn șchiop, tovarășe candidat.

— Se poate trăi și fără un picior.

— Crezi că-l pierd?

— N-aș garanta că-l păstrezi.

— O să mi-l reteze? Îmi plăcea să dansez...

— Și mie îmi plăcea să dansez cînd eram tînăr. N-am dansat niciodată.

O ceată de oameni pogora panta pe care ne aflam. Hăuleau și trăgeau cu armele înspre atacatori. Erau risipiți, ca la atac, pe front. Din cînd în cînd se opreau și trăgeau. Împușcăturile de pe cealaltă costișă s-au rărit cu totul, s-au depărtat spre culme, apoi nu s-au mai auzit.

— Ei! Tovarăși! Pe unde vă aflați?

— Aici! Aici! — le-a răspuns Licu Oroș.

S-au adunat în jurul nostru. Erau ca la douăzeci, toți înarmați.

— Cum de-ați știut că ne găsim în primejdie? Urlăvînt e destul de departe.

— Ne aflam adunați la primărie. Țineam ședință. Vă și așteptam. A năvălit peste noi un băiețandru, Gruie, și ne-a spus că pe cînd se întorcea călare de la Gorna, a auzit încăierarea. A sleit calul fugind să ne aducă vestea. Ne-am gîndit că v-au atacat. E fierbere mare la Gorna și la Temeiu, și prin alte părți.

— Vă mulțumim... Vă mulțumim tuturor, tovarăși.

Veniseră călări. Caii îi lăsaseră legați de copaci, și cu pază, dincolo de culme. Aduseseră și pentru noi cai. Să avem pe ce încăleca, dacă ne vor găsi vii. Să aibă pe ce duce în sat trupurile noastre, dacă ne vor descoperi hăcuiți.

Tovarășul Licu Oroș mi-a spus:

— Îi vezi? Pe toți îi cheamă Ginju. Sînt dintr-un neam.

— Comuniști?

— Comuniști! Doi, dintre cei vechi.

— Prevăzători tovarăși, a spus Clemente Țigănuș, surizînd, deși numai de suris nu-i ardea.

L-am pansat cît s-a putut mai bine la genunchi și l-am urcat pe cal.

— Cred că sîngele n-o să se mai scurgă.

— Te pricepi la pansamente?

— Am mai făcut. În 1916. Și mai tîrziu, în anul care a urmat.

Tovarășul Licu Oroș mergea pe lîngă mine. Pe fundul văii, prin mocirla adîncă, lipicioasă, caii mărunți abia înaintau la pas. Dar eram mulțumiți că înaintau și așa.

— Cum vezi, tovarășe candidat, bătălia nu e deloc ușoară.

— Nu e ușoară. Și nici nu poate fi ușoară. Nu cu trandafiri vom înfăptui noi ceea ce năzuim.

Am mai mers un timp. L-am întrebat pe tovarășul Licu Oroș:

— De două ori am auzit azi un nume: Bosoancă. Știi cumva cine este?

— Un țăran înstărit din Gorna. A fost în două rînduri deputat. Făcea politică cu Brătienii. În ultimii ani trecuse cu legionarii. Nu e om prost. Antonescu a fost nevoit să-l închidă în lagăr.

— S-ar putea să-l cunosc.

Lăsasem în urmă pădurea. Și dealurile le lăsasem în urmă. Ploaia își arunca asupra noastră, cu dușmănie, sulițele. Vîntul, întețit, ne izbea, ne înfășura. Ginjii care veniseră în întîmpinarea noastră, rupți, cîrpiți, goliși, uzi și ei pînă-n măduva oaselor, dîrdîiau, le clănțăneau dinții. Cai, slăbuți, flocoși, tremurau. Răbdători, țineau la drum, rezistau. Negura ne înconjura, ne apăsa, se apropia seara. În fața noastră se ridica un deal uriaș, rotund ca o măgură.

— Acolo, pe retezătură, sus, e Urlăvînt, mi-a spus tovarășul Licu Oroș.

Am început urcușul pe un drum îngust, cotit. Caii lunecau, li se desfăceau picioarele, cădeau. Ca să le ușurăm povara am descălecat și i-am dus mai departe de căpestre. A rămas pe cal numai rănitul. La dreapta și la stînga noastră, vii îngropate. Prin vii, risipiți, pomi negri.

— Să vii să vezi satul la vară, a adăugat un Ginj. E un adevărat rai, tovarășe candidat. Nici nu-ți închipui atîta frumusețe.

— Dacă se va putea, voi veni și la vară.

— Noi, alde Ginju, vom fi bucuroși să vă primim. Avem să vă spunem multe. Poate le scrieți odată. Poate le povestiți tovarășilor din conducere.

— Din vechi?

— Poate și din vechi. Dar mai bucuroși am fi să auziți despre ce se întîmplă acum.

— Racile?

— Racile!

— Au leac racilele, tovarășe Ginju.

— Leacul e în mîinile omului.

— Da, i-am spus. Leacul e în mîinile omului. În mîinile Partidului.

— Avem nădejde.

Urlăvînt ne-a primit, cum se și cădea, cu ferestrele luminate. Ne-am oprit la primărie, o casă țărănească micuță, acoperită cu șindrilă, avînd la mijloc o sală îngustă care despărțea două odăi.

— Bine ați venit între noi, tovarăși.

— Bine v-am găsit.

— Poftiți. Aici e cancelaria.

O masă, cîteva scaune șoldii, o bancă pe care se aflau la rînd săteni goliași. De tavan atîrna o lampă cu pălărie largă, de tinichea verde. Am dat mîna cu oamenii. Primarul m-a prezentat:

— Tovarășul... capul listei candidaților partidului nostru...

Cum eram stins de osteneală, am vrut să mă așez pe bancă între săteni. Unul, purtînd pe capu-i lung și blond o căciulă veche, peticită, tocită, mi-a spus:

— Nu te supăra, tovarășe, dar te rugăm să stai mai la o parte, pe scaun...

Poate că a citit mirare pe obrazul meu. S-a grăbit să adauge:

— Vrem să vă dăm încrederea noastră și voturile noastre, nu și păduchii noștri. Sîntem toți plini de păduchi. La noi, la Urlăvînt, urlă și sărăcia, nu numai vîntul...

I-am ascultat îndemnul.

Între timp l-au adus în primărie și l-au lungit pe masă pe tovarășul Clemente Țigănuș. Degeaba mă lăudasem cu improvizatul pansament. Sîngele se strecurase prin el, răzbise chiar și prin pantaloni. Fața lui Țigănuș îngălbenise. Ochii îi ardeau.

Îngrijorat, tovarășul Licu Oroș a spus:

— De doctor nu întreb, tovarășe primar. Știu că nu se află niciunul nici la Urlăvînt, nici prin împrejurimi. Nu se prea îmbulzesc doctorașii noștri să-și practice meșteșugul prin noroaiele astea. Dar un agent sanitar, în sfîrșit, cineva care se pricepe să îngrijească și să lege o rană.

— Avem, tovarășe secretar. Avem un tovarăș care a fost sanitar pe front. A făcut tot războiul și în răsărit și în apus, l-au trecut prin mînă mii de cazuri...

— Rugați-l să vină.

— Istratie... du-te și vino aici cu Rezea Ghintuială... Spune-i despre ce e vorba... Să-și ia cu el tot ce se cuvine...

— Chemați-mi prefectura la telefon, a mai spus tovarășul Licu Oroș... Pe tovarășul prefect Bușulenga... Personal...

— Nu răspunde. Acum două ore ni s-a tăiat firul de la telefon.

— Da, da, vi s-a tălat firul...

— Pînă mîine dimineață nu e nimic de făcut.

— Pînă dimineață e mult, a spus tovarășul Oroș. Dar...

Ploaia zuruia în ferestrele înguste. Răpăia pe acoperișul țuguiat, de șindrilă. Vîntul răsucea salcîmii negri. Da glas: Vuu! Vuu! Vuu!...

La sosirea noastră primarul spusese să se aprindă focul în soba de tinichea. Sătenii se bucuraseră:

— Ne mai încălzim și noi. Se mai încălzesc și păduchii noștri.

— Îes la vedere...

— Totdeauna la căldurică păduchii ies la vedere...

— Uneori chiar pe frunte.

— Pentru pieirea lor.

Au rîs. Am rîs și noi.

Soba fumegase un timp. Pe urmă lemnele ude luaseră foc. Ardeau cu flacără roșie. Mă învîrteam pe lîngă ea cînd pe o parte, cînd pe alta să-mi usuc straiele. Tovarășul Licu Oroș mă imită. Pe masa primăriei se afla întins tovarășul Țigănuș. Îi scoseseră hainele și-i înfășuraseră într-un cojoc lung. Sub cap, să i-l țină ceva mai sus, îi puseseră, în loc de pernă, cîteva dosare vechi. Rezea Ghintuială ajunsese la primărie ud ciuciulete. Era un bărbat scund, smead, cu mustață lungă, cum numai unii bătrîni mai poartă.

— Ia să te vedem, tovarășe, cu ce te-ai pricopsit pe ziua de azi.

Îl pipăia piciorul, îi frămînta genunchiul. Tovarășul Țigănuș, cu fălcile încleștate, îi urmărea mișcările.

— Lovitură rea, și lovitură grea, tovarășe. Glontele — afurisit să fie cine l-a tras — a rămas în genunchi. Un doctor bun l-ar putea extrage. Eu... Să zicem că m-aș pricepe. N-am cu ce...

Înțelegeam și eu, cum înțelegea de altfel și Țigănuș, că a doua zi trebuia să ne întoarcem la oraș. L-am întrebat pe sanitar:

— Pînă să ajungem la oraș, poți să ajuți cu ceva?

— N-am vată. N-am fașă. N-am nici măcar spirt... Am adus un ștergar curat. Mi l-a dat nevasta. Singurul pe care îl mai păstra. Și... aș mai avea nevoie de puțin petrol, să spăl rana, deși mă tem că o spăl cam tîrziu... Apa... Noroiul... Cine știe...

A adus primarul o sticlă în care se mai afla un pic de petrol pe fund. Sanitarul a spălat genunchiul lui Țigănuș cu petrol. I l-a înfășurat de cîteva ori cu ștergarul.

— Te simți mai bine?

— Precum cîinele în căruță, a răspuns Țigănuș.

Și a încercat, cum avea obicelul, să zîmbească. Nu a izbutit decît să-și strîmbe gura.

Am curățat pistoalele de noroiul care se uscase pe ele. Le-am șters. Le-am încărcat. Traista cu Kissere am pus-o în colț, lîngă dulap, cît mai departe de foc. Pe prispa primăriei, doi tovarăși rupți, înarmați, păzeau intrarea. Cineva din vecini ne-a adus o ulcică de lînte fiartă și un codru de mămăligă. Era amară mămăliga. Lintea, fierbinte era. Am mîncat-o din ulcică, după ce i-am dat cîteva linguri, să se mai întremeze, tovarășului Țigănuș. Cu linguri vechi, de lemn, am mîncat lintea.

— Războiul...

— Seceta...

— Foametea...

— Nu ne dă pas sărăcia.

— Cunoaștem, tovarășe primar.

— Nu e rău s-o mai aflați încă o dată...

— Nu. Nu e rău, l-am spus. Rău e cînd nu cunoști. Cînd te culci pe-o ureche și crezi că toate merg cum trebuie.

Se făcuse tîrziu.

— Apăi, noi ne ducem. Mai dăm ceva nutreț la vite. Mai schimbăm o vorbă, două cu muierile...

Unul tinerel a adăugat:

— Ne mai și drăgostim...

— Asta s-a însurat acum două săptămîni, odată cu Anghel al lui Oniță.

— Acela a rămas în pădure, a spus tovarășul Licu Oroș. Cu taică-său.

Tovarășul Beba, primarul, a spus:

— O să trimet mîine oameni să le caute leșurile și să le aducă în sat.

Unul s-a scărpinat:

— Au găsit ce-au căutat.

Un timp a fost tăcere.

— O să ne vedem mîine dimineață, au spus oamenii.

— Fără îndoială. Vă așteptăm.

— Unde ținem adunarea?

— Așa cum ne-am înțeles. La școală. Dacă s-ar putea, pe la șapte.

Unul cîte unul, sătenii plecau. Ieșiți în sălință, își puneau ghebele rupte și peticite pe ei, își înfundau pe cap căciulile slinoase și o rupeau la fugă prin întuneric. Ploaia năprasnică se repezea asupra lor. Și vîntul năprasnic se repezea asupra lor. Nu-i dobora.

Am rămas singuri cu primarul. Tovarășul Țigănuș m-a rugat să-i dărui o țigară. I-am dăruit.

— Te rog, aprinde-mi-o.

I-am aprins-o. Trăgea fumul adînc, în piept. Fumul aruncat spre tavan se împletea și se învîrtea în rotocoale în jurul lămpii cu pălărie de tinichea verde. Ne-a spus:

— V-oți fi mirat desigur cînd ați văzut că am luat cu mine „butoiașele".

— Ne-a prins bine, l-a răspuns tovarășul Licu Oroș. Apoi l-a întrebat pe primar: ia spune-ne, tovarășe Beba, ce se mai aude?

— De auzit, se aud multe, tovarăși.

In Moldova de Sus
S-a arătat Isus.
Prin Moldova de Jos
Umblă Maica lui Cristos...

— El, și ce le spune Isus oamenilor din Moldova de Sus? Iar celor din Moldova de jos ce sfaturi le dă Maica lui Cristos?

— Și Isus, și Maica lui Cristos le spun oamenilor să se ridice împotriva noastră. Să ne alunge din sate. Să ne pîndească. Să ne urmărească pe văi și pe dealuri. Să ne încolțească prin păduri. Și... să ne omoare ca pe ciini... Celui ce va ucide un comunist i se vor ierta toate păcatele.

— Ne luptăm cu oamenii, spune tovarășul Țigănuș. Ne luptăm însă și cu nălucile. Lupta cu nălucile...

— Nu e glumă... îi taie vorba primarul.

Odată cu seara se prăvălise peste lume întuneric adînc. La Urlăvînt luminile se stinseseră. Singura

PLOAIE

Lampa care mai ardea era aceea spre care să înalţa fumul ţigării tovarăşului Ţigănuş.

Prin zuruitul ploii, prin vuietul arborilor zbuciumaţi de aprigul vînt, tovarăşii de pază de pe prispa primăriei au deslusit, ca şi noi, tropot de cal apropiindu-se în mare goană.

— Stai! Stai! Stai!

Un ochi de geam a sărit în ţăndări. A răsunat pocnetul unui pistol. I-au urmat două detunături de puşcă.

— Stai! Stai! Stai!

S-a depărtat tropotul. Nu s-a mai auzit. Tovarăşul Licu Oroş a cules de pe duşumea glonţul care se izbise de perete, deasupra mesei pe care se odihnea Ţigănuş.

— Plumbul e cald încă.

L-a băgat în buzunarul flanelei.

— Poate ne trebule.

Tovarăşul Clemente Ţigănuş m-a mai rugat pentru încă o ţigară.

Mihnit, a intrat la noi unul din tovarăşii de pază.

— Să ne iertaţi. I-am strigat să stea.

Tovarăşul Oroş a zimbit:

— Şi n-a stat!...

— A venit ca năluca. A trecut ca năluca. A tras... Ce să vezi... Intunericul, să-l rupi în bucăţi.

— Poate ar fi bine, l-am spus tovarăşului Oroş, să întărim paza.

— Nu foloseşte. In noaptea asta n-o să se mai repete lovitura.

De aceeaşi părere a fost şi tovarăşul Ţigănuş.

— Poate vă induraţi şi ne daţi şi nouă ţigări, să le aprindem, ă spus omul cu puşcă.

—Poftim. Cu plăcere.

— Nu v-am fi supărat, dar n-avem chioară în pungă. Nu ne putem apropia de tutun. Şi... Năravul rămîne nărav...

— Continuă, tovarăşe Beba. In afară de răsunetul împuşcăturilor şi de cele ce ne-ai spus, ce se mai aude pe aici?

— La Schitul Molift a plins sfîntul Niculae în icoană. Călugării au chemat credincioşii să vadă lacrimile... La Varta o vacă a fătat un viţel cu şase picioare... Găinile preotesei din Părul Rotat au ouat ouă pe care sînt zugrăvite cruci. Acceleratul de Iaşi a fost oprit în cîmp de un om cu aripi. Călătorilor care s-au ivit la ferestre omul cu aripi le-a strigat: „Ţineţi-vă tari. Săptămîna viitoare debarcăm la Constanţa. Vă scăpăm de comunişti". Atît a spus. A zburat. S-a făcut nevăzut în văzduh. Abia după aceea roatele locomotivei au început să se învîrtească... Dacă ar fi să vi le spun pe toate, tovarăşi...

— Al dracului! Omul cu aripi... A venit din văzduh... A pierit în văzduh...

Sugînd cu sete ultimul fum din chiştocul ţigării, Clemente Ţigănuş i-a spus lui Licu Oroş:

— Trebuie să-l trimitem mîine la schit la Molift, pe tovarăşul Lalu... Cît despre preoteasa din Părul Rotat...

Pe prispă paznicii au strigat repezit:

— Stai! Stai! Stai!

— De ce să stăm, tovarăşi, sîntem noi. Alde Ginju... Alde Ginju şi cu... ăla...

Pînă să ieşim în săliţă, „alde Ginju" au intrat peste noi. Şuroia apa de pe ei. Erau plini de noroi pînă mai sus de genunchi. Au uitat să ne dea bună noapte.

In timp ce „alde Ginju" din faţă se dădeau în laturi şi ţineau uşa larg deschisă, „alde Ginju" din spate au împins către noi un bărbat care poate că trecuse de puterea vîrstei dar nu prea arăta. Era înalt, deşirat, uscat scoabă. Obrazul oacheş i se umflase într-o parte, sub ochi. Plesnită, pielea sîngera uşor. L-au împins cam brutal. Parcă se tăvălise prin noroi. Aproape că l-au dat brînci. S-a împleticit, s-a ţinut însă bine. N-a căzut. S-a întors spre cei din uşă:

— De ce mă-mbrînciţi, mă?

— De-aia, l-a răspuns un Ginj bălan.

Tovarăşul Clemente Ţigănuş, ultind de genunchiul spart, s-a ridicat. A întrebat:

— Unde l-aţi prins?

Alt Ginj, de data aceasta unul roşcovan, i-a răspuns:

— După ce-am plecat de-aici, ne-am dus pe la casele noastre. Cum ştiţi, vieţuim toţi, unul lîngă altul. Ne-am gîndit că au rămas de pază numai doi oameni. Ne-am zis: dacă vin ăia călări? Ne-am adunat iarăşi. La margine am întins o funie de-a latul şoselei. Am legat-o cu-n capăt de salcimi. Abia o legasem. Am auzit împuşcăturile. Am auzit şi tropotul care venea către noi. Al nostru e — am strigat. Am luat funia de celălalt capăt, cu toţii, să nu ne scape. Am întins-o coardă. Am ţinut-o bine. Calul, în goană, s-a izbit în ea şi s-a prăvălit în bot. Nu s-a mai ridicat. Cred că şi-o fi rupt vreun picior.

— Lasă calul.

— L-am lăsat. Acolo unde a căzut l-am lăsat. Ne-am repezit asupra lui, asupra ăstuia. L-am înghesuit niţeluş. I-am luat pistolul şi l-am adus aci. Am adus şi pistolul.

A întins pistolul tovarăşului Licu Oroş.

— Straşnică armă! Parabellum! Bate departe...

Scurmîndu-se în buzunarul flanelei, a scos glonţul.

— S-a răcit? am întrebat.

— S-a răcit. Se potriveşte.

Omul scoabă a zimbit.

— Cum să nu se potrivească, dacă eu l-am tras?

A dat cu ochii de mine.

— A! Şi dumneata eşti aici! N-aş fi bănuit că te aventurezi atît de departe de oraş, jurnalistule...

— Nici nu ne-ai spus bună noapte cînd ai venit între noi, domnule Bosoancă. Te ştiam om bine crescut. Cel puţin aşa ţinea să mă convingă acum cîţiva ani doamna Cigalia.

— Am fost. De la o vreme m-am cam sălbăticit. Din cauza dumneavoastră.

Tovarăşul Oroş le-a spus Ginjilor:

— Duceţi-l dincolo. Şi păziţi-l pînă la ziuă. Aveţi grijă să nu vă scape.

A rînjit un Ginj smead.

— Cum o să ne scape?

— S-ar putea, l-a spus tovarăşul Ţigănuş.

— Să încerce numai.

L-au luat şi l-au dus în cealaltă odaie unde, între timp, tovarăşul Beba aprinsese lampa.

— Acum ne putem odihni.

— Ne putem odihni, tovarăşe Oroş, a spus Ţigănuş. Dar mie nu-mi prea dă pace genunchiul

— Fă-te că uiţi.

Straiele ni se uscaseră. Ne-am înfăşurat în ele şi ne-am lungit pe duşumea. Păduchii se repeziseră de mult asupra noastră.

— Eu trec dincolo, a rostit tovarăşul Beba. Să mai stau de vorbă cu Ginjii. Somn uşor, tovarăşi.

Ploaia zuruia în geamuri, durula pe acoperişul de şindrilă. Vîntul cumplit îndoia arborii, îi răsucea, îi chinuia. Vuu! Vuu! Vuu!...

Prin întuneric şi prin urgia vîntului şi a ploii, vestea atacurilor date asupra noastră pe drum şi în primărie se răspîndise de la casă la casă. Se aflase despre rănirea tovarăşului Clemente Ţigănuş. Unii se şi aşteptaseră la asta. Prinderea lui Bosoancă însă, în capcana Ginjilor, li se păruse multora de neerezut.

— Auzi! Să-l prindă pe Bosoancă...

— Numai Ginju erau în stare să facă isprava asta.

Incă de cu zori oamenii se adunaseră la şcoală.

— Să mergem, ne-a spus primarul. Să nu-i lăsăm să ne aştepte. Nu şade frumos...

— Vi se întîmplă să chemaţi oamenii la adunare şi să-i lăsaţi să aştepte? a întrebat tovarăşul Licu Oroş.

— Uneori. Cînd vine tovarăşul Zenobie Buşulenga, prefectul. Oamenii stau şi aşteaptă, aşteaptă pînă li se urăşte.

— Şi tovarăşul Buşulenga ce zice?

— Ce să zică! Nu zice nimic. Se duce la părintele Lăstărescu. Intîlneşte preoteasa masa lungă. Tovarăşului Buşulenga îi cam place cumnata popii, duduca Agiaie, văduva maiorului Achim Cuţu, aceia care... ştii dumneata...

Pe tovarăşul Ţigănuş l-au îmbrăcat sătenii, i-au pus o gheba aspră în spinare, l-au aşezat pe un scaun. i-au spus:

— O să te purtăm pe sus, ca pe o mireasă. Nici n-o să simţi.

Ploaia ne-a urmărit cu înversunare. Cu înversunare ne-a urmărit vîntul. Noroc că şcoala spre care ne îndreptam nu era departe. In urma noastră venea şi Bosoancă împresurat de Ginji. Nici unul nu închisese ochii. Bosoancă mergea drept, cu pas mare şi hotărît, ca un bărbat de seamă ce se socotea. Capul, virit pe jumătate în cuşmă, şi-l ţinea sus. Nu şi-l ferea de viat. Nici de ploaie nu şi-l ferea.

Şcoala, plină rasă.

— Bine-aţi venit, tovarăşi, spuneau unii. Alţii, nimic nu ne spuneau. Tăceau. Tăceau şi ne priveau, cu ochi mari, uscaţi, pierduţi în fundul capului. Chipurile păroase, osoase, slabe le aveau. Imbrăcămintea bărbaţilor şi a femeilor era veche, ponosită, cîrpită. S-o arunci la gunoi.

Primăvara cîinoasă era abia la începutul ei. Neîndurătoarea ploaie şi năprasnicul vînt care o însoţea făceau ca primăvara să semene nu a primăvară ci a toamnă uricioasă. Destul veniseră prin noroiul rece desculţi. Cînd ne văzuseră intrînd, se traseseră, să ne lărgească loc. O femeie ne-a spus:

— Ţineţi-vă mai departe de noi, măiculiţă. Poate nu ştiţi.

— Ba ştim, i-am răspuns. Ştim.

— Colcăie păduchii pe noi. N-avem cu ce ne schimba straiele. Vai şi amar. N-avem coajă de săpun în casă. N-avem de niciunelea n-avem, dragii maichii... Ne-au jupuit hoţii. De cînd ne ştim pe lume ne-au tot jupuit. Cînd unii, cînd alţii. Parcă ar fi fost ţara în pradă... Dragii maichii... Să stîrpiţi hoţii, măiculiţă... Dragii maichii... Să faceţi ceva... Să vă ajute Dumnezeu sfîntul...

A podidit-o plînsul care zăcea demult în fundul ochilor ei. Ori poate în adîncurile nemăsurate ale inimii... Inima are adîncuri pe care nici o măsură omenească nu le poate măsura. Nici o măsură omenească.

— Pe domnul Bosoancă nu l-au trecut niciodată lacrimile. Bosoancă nu are lacrimi. Nici păduchi nu are, a spus un Ginj roşcovan.

Alt Ginj tuciuriu a adăugat:

— N-are lacrimi. N-are păduchi. Dar are pistoale. Ar fi timpul să nu mai aibă pistoale şi să capete păduchi. Atunci o să se schimbe în om. Şi-o să aibă şi lacrimi. Lupii n-au lacrimi. Au colţi. N-au lacrimi şerpii. Au venin.

Gîndindu-se la un Bosoancă plin de păduchi şi cu ochii în lacrimi, unii au rîs. Au tăcut alţii. Bosoancă a ridicat mîna.

— Zit! i-a retezat-o un Ginj pistruiat.

— Nu te-am adus aici ca să vorbeşti. Te-am adus să te arătăm ca pe o sălbăticiune. Că sălbăticiune eşti. Ieri l-ai împuşcat pe tovarăşul Ţigănuş. Azi-noapte ai vrut să-l mai împuşti şi pe alţii.

— Imi pare bine că ieri l-am lovit pe Ţigănuş. Il eram dator cam de multişor. Şi... Imi pare rău că azi-noapte am nimerit în zid, a spus liniştit Bosoancă.

Un Ginj smead a vrut să-i astupe gura cu pumnul. Tovarăşul Licu Oroş l-a oprit:

— Nu-l lovi. O să-l ducem la oraş, la judecată.

— Oameni buni, tovarăşi, fraţilor, a început a grăi tovarăşul Ţigănuş. N-am să vă spun multe vorbe. A vorbit pentru mine, pentru noi toţi, măicuţa. A fost greu. O să mai fie. Dar, dacă noi ne-am zbuciuma pentru folosul bogaţilor, ar fi avut ceva cu noi Bosoancă?

— Nu, n-ar fi avut nimic, a spus careva din mulţime.

— Noi sîntem cu săracii. Din pricina cui colcăie păduchii pe voi? Cine v-a ţinut în sărăcie? Şi munca... cine v-a furat-o?

— Bosoancă şi alţii ca Bosoancă.

Alt glas a spus:

— Noi, altădată am votat pentru domnul Bosoancă. Şi cînd a făcut politică cu Brătienii, şi cînd s-a dat cu legionarii.

— Şi cu ce ne-am ales?

Glasuri multe am auzit rostind aceleaşi cuvinte, două, nu mai multe:

— Cu păduchii...

A vorbit tovarăşul Licu Oroş, le-am spus şi eu oamenilor din Urlăvînt cîteva vorbe. M-au ascultat. Poate m-au ascultat numai din curiozitate. Mă vedeau întîia oară. Pe urmă, trei Ginji au povestit cîte ceva despre Bosoancă. „Vorbim din văzute. Nu din auzite. Am fost, toţi trei, argaţii lui. A băgat mulţi oameni în pămînt. Pe..." După ei s-au mai răcorit şi alţii. Bosoancă asculta şi tăcea. Tăcea, asculta şi se mira că oamenii se mulţumesc numai cu vorbele şi că nimeni nu se repede asupra lui. L-am lăsat să tacă, să asculte. Să se mire l-am lăsat.

Către spartul tîrgului s-a arătat şi părintele Lăstărescu.

— Să mă scuzi, domnule Oroş. Aş fi venit mai devreme. Duminică. Am slujit...

Ne-a poftit:

— V-a pregătit o masă grozavă cucoana preoteasă...

I-a răspuns tovarăşul Ţigănuş:

— Mulţumim, părinte. Sîntem grăbiţi.

— De ce, taică? Nu intră zilele în sac. Domnul Buşulenga, prefectul...

— Ştim. Nu se grăbeşte niciodată...

— Aprigi oameni mai sînteţi, domnule Ţigănuş. Nici domnul nostru Cristos, nici sfinţii apostoli n-au ocolit masa. La nunta din Cana Galileii...

Se apropiase amiaza. Ni s-au adus caii. Pe cel mai arătos l-am urcat uşurel pe tovarăşul Ţigănuş. Pe alţi doi am încălecat noi.

— Tovarăşe Beba, dă-mi traista cu „butoiaşe".

— Poftim.

I-a pus traista la şold.

— Pe unde ne întoarcem la Teliu?

— Ocolim Gorna. O luăm pe la Şatra. Drumul e mai lung dar mai lesnicios.

Alde Ginju, înarmaţi, au încălecat şi ei pe cai mărunţi. L-au luat pe Bosoancă între cai.

— Să-l legăm, a spus un Ginj gălbejit.

— Cum o să-l legăm? E om, i-a răspuns un Ginj negricios.

— Crezi? a întrebat un Ginj roşcovan. L-ai văzut tu plîngînd?

— L-am văzut rizînd. Nici lupii, nici şerpii nu rîd. Aşa că eu unul îl socot om, a răspuns Ginjul negricios.

— Ce mai încoa şi-ncolo! Hai, domnule Bosoancă, mînă măgarul...

— Cum? Pe jos? Vreţi să duceţi pînă la Teliu pe jos un om ca mine?

— Chiar atît de buni la inimă, ca să te ducem în circă, nu putem să fim, — i-a răspuns un Ginj oacheş.

Am ieşit din Urlăvînt. Am început a pogorî pe drumul strîmb şi îngust de pe coastă.

Lipăia ploaia peste noi şi în jurul nostru. Vîntul îndoia arborii, îi răsucea, le schingiuia ramurile. Cerul vînăt căzuse jos. Se lipise parcă de pămîntul negru. Lunecau caii. Inaintau greu şi încet. Cu paşi mici. Dar înaintau. Le auzeam tropotul domol. Şi vîntul îl auzeam: Vuu! Vuu! Vuu...

Dar deodată am mai auzit şi altceva decît lipăitul ploii şi vuietul vîntului. Treceam pe lîngă o văgăună. Bosoancă s-a smucit dintre cai. A zvîcnit alături. Şi-a dat drumul. Rostogolindu-se, a pierit în văgăuna pe fundul căreia plutea, peste mocirlă, negura. Ginjii au scos pistoalele iar Ţigănuş a ridicat mîna să arunce grenada.

— Nu, nu trageţi! Să-l prindem viu.

Cîţiva Ginji au descălecat şi s-au prăvălit după fugar. Am pogorît dealul. Citeva ore am cercetat împrejurimile. Oamenii s-au adunat cu greu. Ginjii tăceau şi se uitau în pămînt.

— S-a pierdut urma lui Bosoancă.

Către seară am ajuns la Şatra. Pe cînd ne aflam prin mijlocul satului, dintr-o casă mărişoară, cu chenarele ferestrelor vopsite în albastru, au ieşit nişte oameni tuciurii la faţă. Acoperindu-şi capetele cu o rogojină s-au repezit spre noi. Săltau rogojina cu mîinile în sus, ca să le vedem ochii. Strigau:

— Opriţi-vă! Opriţi-vă şi poftiţi în casă! Nu ne lăsaţi!

Tovarăşul Oroş ne-a spus:

— Tot nu mai putem să ajungem astă-seară la Teliu. Poate că ar fi bine să dormim aici.

Am descălecat. Le-am dat tuciurilor caii să-i adăpostească pe undeva.

Doi Ginji l-au luat pe tovarăşul Clemente Ţigănuş în braţe să-l aducă după noi.

— Nu, le-a spus tovarăşul Ţigănuş. Dacă puteţi, apăraţi-mă de ploaie cu rogojina. Duceţi-mă la primărie.

— Cum să nu putem!

L-au dus. Noi am intrat. In tindă ne aşteptă o fată cu obrazul galben-tuciuriu, îmbrăcată într-o rochie albastră şi încălţată cu pantofi strîmţi, negri, cu tocul înalt. Părul îl avea ca paiul orzului. Ochii albaştri. Să tot fi avut paisprezece ani. Pe cap purta lămîiţă. Cînd ne-a întins mîna şi ne-a spus bun sosit, am văzut că avea pe deget inel. Ceva mai la spatele ei, o femeie înaltă, oacheşă, groasă, cărnoasă, ţinea între dinţi o lulea.

— Bine-aţi venit, pupa-v-ar maica, bine-aţi venit! Asta e Lurica, fata noastră, mireasa noastră, nenorocita noastră. Ne-a spart nunta hoţomanul... Ne-a spart nunta...

Nu înţelegeam despre ce hoţoman putea fi vorba.

Am întrebat:

— Lurica e mireasa. Frumoasă mireasă. Dar ginerele? Dacă am căzut pe nepoftite la nuntă cel puţin să-l cunoaştem şi pe ginere.

— Pe ginere? N-aveţi cum! A trecut pe aici acum un ceas Bosoanca. Ducea doi cai cu şeaua goală. Pe al treilea călărea dumnealui. Pe al patrulea, părintele Calistrat Grămadă de la Molift, de la schit. Pe ginere-meu, pupa-v-ar maica, pe Minotar Harpalete l-au ridicat pe sus, l-au luat cu ei...

Ploaie!... Ploaie şi vînt.

— Zur... Zur... Zur...

— Vuuu! Vuuu! Vuuu!...

Zaharia Stancu

Steaua Domnului, steaua, Liliacul şi Dulce, *publicate în numerele anterioare în paginile noastre, ca şi* Ploaie, *din acest număr fac parte din romanul* „RĂDĂCINILE SINT AMARE". *Romanul va fi publicat în continuare, în „Gazeta literară".*

NOTE

Acrobaţie fără plasă

Horia Bratu e demn de felicitat. In partea dedicată volumului lui Paul Georgescu „Incercări critice" din articolul „Pornind de la critici" (II, „Viaţa romînească" nr. 12/1957) a amestecat atît de intim elogiul cu blamul, încît nu numai că nu le mai deosebim în cazul dat, dar avem impresia că şi noţiunile înseşi s-au încurcat: meritul a devenit defect şi defectul merit. Cum? Printr-un procedeu pe care H. Bratu l-a crezut ingenios. Prezentînd particularităţile volumului, pozitiv şi negativ în acelaşi timp, Horia Bratu dovedeşte în aparenţă spirit discriminator, nuanţat, chiar dialectic, „putem pentru ca să spunem". De fapt însă, rezerva ce-i însoţeşte fiecare afirmaţie în loc să o restringă numai, o anulează pur şi simplu sau o pune la îndoială prin insinuări şi formulări ambigue.

Paul Georgescu practică eseul. Eseul, teoretizează Horia Bratu, este un gen „al decadenţei, al lipsei de rigoare şi al facilităţii!". Totuşi (atenţie, reţineţi acest „totuşi" care, împreună cu varianta dar constituie cheia raţionamentelor lui H. Bratu) eseul a fost „formula favorită a criticii revoluţionare", după cum, veţi continua dvs., romanul este genul lui Proust şi Huxley ca şi al lui Tolstoi, Fedin sau Rebreanu. Vă rog însă să nu-l şicanaţi. Ascultaţi-l în linişte. Trecînd la obiect, H. Bratu constată că Paul Georgescu este, alături de

Ion Vitner, cel care a introdus în critica noastră literară de după 23 August filozofia şi că eseurile sale sînt pline de consideraţii filozofico-morale interesante, ca de exemplu în legătură cu „Pasărea furtunii" unde a stabilit „trei atitudini fundamentale". Totuşi, remarcă imediat H. Bratu, „reprezentarea ideatică" a lui Adam Jora, deci tocmai a eroului central, n-ar ieşi „din banalitate". Atunci, unde e interesul? N-are importanţă, va replica Horia Bratu: e de ordin aşa... general. Paul Georgescu, în calitate de eseist, atacă probleme generale, dar eseurile sale ar fi „particulare" sau „descriptive" (pag. 145). Nu e nici o contradicţie, ne va asigura cu vioiciunea lui senină H. Bratu. Paul Georgescu e complimentat apoi pentru respectul său activ faţă de clasicii autohtoni şi străini, vizibil în referinţele la Montaigne, Horaţiu, Eminescu etc. Totuşi, sursele sale sînt dubloase, conclude cu un zîmbet „ot" H. Bratu. Paul Georgescu este totodată un excelent publicist, declară entuziast H. Bratu, deoarece „creează o publicistică de calitate adresată omului de cultură... psihologizează, metaforizează, literaturizează fenomenul politic" şi prin metoda „asociaţiei fulgurante dintr-o categorie estetică sau un citat celebru şi un fapt politic vădeşte „o concepţie superioară despre publicistică şi un anume respect pentru demnitatea propriului stil". Dar „valoarea în sine a editorialelor introduse în volum nu ar justifica în toate cazurile republicarea lor". In ce constă valoarea în sine a editorialelor, dacă însuşirile enumerate nu ajung să o acopere? Şi care sînt cazurile neîndicate? Nu-mi căutaţi nod în papură, va răspunde poate tot vesel Horia Bratu. In fine, Paul Georgescu a adoptat în paginile „Rominiei libere" formula cronicii literare" şi „face această muncă... cu competenţă şi cu un deosebit simţ al disciplinei"; totuşi, adaugă H. Bratu, l-am prefera pe critic în cadrul formulei din „Gazeta literară," deoarece „cronicari avem destui, iar eseişti mai puţini". O dorinţă ploasă, nu? De ce să-i facem proces de intenţii?

Desigur, ca orice inconsecvenţă sistematică, „analiza" este ridiculă. Luînd cu o mînă ce dă cu cealaltă, picurînd venin în omagiu, Horia Bratu a nimerit în postura unui scamator căruia i s-a descoperit trucul. Prea multă dialectică strică! De ce a procedat aşa? S-a gîndit poate că, dacă „laudă înjurînd şi înjură lăudînd" nimeni nu se va supăra, nici Paul Georgescu şi nici eventual „adversarii" acestuia? A vrut să împace şi capra şi varza? Il priveşte. Grav e că atitudinea sa e şi îngînditoare. Pretinzînd în două sau trei rînduri că spulberă învinuirile ce i s-au adus lui Paul Georgescu cu privire la exerciţiul eseului şi cel al criticii propriu zise (cînd, unde? nu se precizează), Horia Bratu se instituie în avocat nesolicitat. Apărîndu-i în stilul din care nu am reprodus decît cîteva mostre, el abia maschează, sub un aer de obiectivitate, de farmacist scrupulos al binelui şi răului, un dispreţ con-

descendent, un mod de a privi activitatea „clientului" de sus, de la o înălţime profesională pe care experienţa sa de pînă acum nu o justifică. De altfel, cine are dreptul să judece pe altul jignindu-l? Iar unele răstălmăciri grosolane, de pildă observaţia că Paul Georgescu, lipsit „uneori de simţul proporţiilor" l-ar fi aşezat în cronicile sale pe O. Păscăluţă şi Petru Vintilă la nivelul lui Dimitrie Cantemir şi respectiv Balzac, spre a-l dobori mai uşor, denotă aproape rea credinţă.

Ştiu bine că un critic care nu ar accepta critica este un soldat care nu ar porni la atac decît sub condiţia de a i se garanta imunitatea. Tocmai ei, criticii, să nu poată fi criticaţi şi cît de tăios? De aceea nu intenţia şi nici adîncimea criticii, ci modul de polemică al lui Horia Bratu m-a împins să protestez şi să mă întreb dacă dintre toţi redactorii şi colaboratorii apropiaţi ai „Vieţii româneşti", revistă atît de serioasă şi cu atît de multe succese în ultima vreme, unele chiar în numărul cu pricina, el era cel mai recomandabil să supuie examenului lucrările confraţilor săi.

Criticii democrat-revoluţionari pe care îi invocă smerit H. Bratu au detestat versatilitatea, acrobaţia ideilor, — mai ales cînd e nedibace, am adăuga — militînd pentru probitatea şi francheţea opiniilor.

M. Petroveanu

CRONICA DRAMATICĂ

Ana Novac: „CE FEL DE OM EŞTI TU?"

(Teatrul Municipal)

Intr-o cronică recent apărută[1]) Ana Novac a fost lăudată pentru îndrăzneala de a-şi fi populat ultima sa piesă în exclusivitate cu personaje pozitive, care s-ar afla „pe o singură poziţie fundamentală" şi s-ar ciocni pe coordonatele unui „univers comun de gîndire". Drama ar fi aşadar izvorîtă dintr-un joc abil de nuanţe, iar caracterele plămădite dintr-o aceeaşi plasmă etică. O asemenea viziune asupra piesei „Ce fel de om eşti tu?" ne apare cel puţin sumară şi în orice caz nesatisfăcătoare. De fapt, Ana Novac aduce din nou în faţa publicului o dramă aspră, în care se judecă nu păcate efemere, ci vini capitale, dintre acelea care dau naştere marilor tragedii. Intre Ianoş Madaraş şi muncitorii din fabrică s-a căscat o teribilă prăpastie, între directorul sclerotizat sufleteşte şi comuniştii vii din jurul său s-a produs un divorţ moral ireversibil.

Ana Novac a scris ultima sa piesă poate tocmai pentru a evidenţia gravitatea procesului de alterare morală a unor oameni care au început prin a fi cinstiţi. „Ce fel de om eşti tu?", drama aceasta severă, însufleţită de patos ideologic, a urcat scena tocmai pentru a ne alarma asupra caracterului profund negativ, esenţialmente potrivnic socialismului a celor de felul lui Ianoş Madaraş. Marele merit stă tocmai în reliefarea unui caz alarmant, în descrierea meticuloasă a unei tumori maligne cu scopul evident de a provoca extirparea ei. Nu încape îndoială că maladia lui Ianoş Madaraş este cu mult mai toxică decît veşnicele şi amabilele acte de sabotaj din dramele care figurează lupta de clasă în tablouri de un didacticism descurajant. „Univers comun de gîndire"? Nu, numai asta nu se poate spune cu privire la caracterele şi conştiinţele din drama Anei Novac. „Ce fel de om eşti tu?" este o încercare remarcabilă de a evidenţia spaţiul tragic dintre crezul formal, birocratic despre socialism al unor conştiinţe automatizate şi conţinutul viu, sîngele cald al idealurilor umanitare de clasă. Confundînd socialismul cu rapoartele înţesate de cifre care vorbesc despre nemăsurata sa destoinicie, directorul Ianoş trădează visurile oamenilor simpli din fabrică, înlocuieşte cu seninătate problema fericirii celor ce muncesc cu ideea înfiinţării unei noi secţii în întreprinderea pe care o conduce cu mînă fermă. Noţiuni complexe din cuprinsul luptei pentru o nouă orînduire şi-au pierdut pentru Ianoş Madaraş miezul, s-au uscat devenind simple denumiri de capitole pentru dările de seamă trimestriale cerute la raion. Fredonînd „Internaţionala", directorul ales de muncitori redactează planuri din care a pierit sufluł nobil al comunismului. Gîndirea sa şi-a pierdut prospeţimea, creierul s-a calcarizat, normele morale au luat forme condamnabile. De fapt Ianoş Madaraş a încetat să mai gîndească, ocupat cum e să nu dezmintă buna părere pe care o are despre el tovarăşul Kocsis şi nevasta inginerului şef.

Ana Novac începe de la prima replică cercetarea cazului lui Ianoş Madaraş. Eroul este confruntat cu punctele de vedere mai mult sau mai puţin lucide ale celor din jurul său şi urmărit pas cu pas. Actele piesei, în ciuda unor regretabile digresiuni, încearcă să înconjoare pe acuzat într-o reţea mereu mai deasă de acuzaţii şi argumente. Situaţia celui inculpat se agravează treptat şi ferm într-o atmosferă marţială întreruptă absurd în finalul piesei, cînd eroii piesei, pe care i-am cunoscut ca pe nişte persoane deosebit de serioase, intonează subit un final voios asupra căruia vom reveni. Este pentru prima dată cînd autoarea piesei încearcă să se oprească asupra unui proces individual, renunţînd la suita de micromonografii etice care caracterizează, una cîte una, primele sale piese.

Incepînd cu „Ce fel de om eşti tu?", Ana Novac părăseşte aşadar teritoriul confesiilor dramatizate cu care ne-a obişnuit (şi cu care ne-a cucerit). Pînă la această ultimă încercare, piesele Anei Novac erau opere de memorialistică cu predilecţie pentru tipologie şi o înclinaţie nativă către nota afectivă şi accentele exaltate. Simţindu-se poate zăgăzuită de conformismul vechilor tipare ale dramei burgheze, autoarea „Preludiului" şi-a permis în lucrările de debut să ignore pur şi simplu, pe cît s-a putut, obligaţiile unei construcţii dramatice severe. Opere de observaţie şi mai ales de introspecţie, nici una din dramele de început n-a urmărit cu consecvenţă un conflict unitar care să crească şi să irupă din propria sa substanţă, materia dramatică repartizîndu-se pe cîteva planuri, alăturate prin pregnanţa fundalului comun.

De data aceasta, scriitoarea exploreză adînc în viaţă, introducîndu-şi într-un noian de fapte tulburătoare care trebuiesc considerate şi triate cu sagacitate şi bună înţelegere a sufletelor contemporane. Problemele atacate sînt covîrşitoare, de aceea nu îngăduie o tratare grăbită. Asemenea probleme nu ni se dezvăluie şi mai ales nu se rezolvă dacă zelului partizan al scriitorului nu i se adaugă rîvna arhitectonică, destinată să aşeze conflictului o puternică temelie şi să ducă pînă la capăt zidirea magică a textului dramatic. Neîncetînd să se afle la o înaltă tensiune, scriitorul de teatru este obligat să se obiectiveze faţă de eroii săi, tocmai pentru a-i defini pe deplin şi a-i face să vorbească pe limba lor şi în spiritul care-i caracterizează. In primele sale lucrări destinate scenei, Ana Novac ne-a povestit cu vervă dramatică despre viaţa sa intimă. Figurile şi problemele aparţineau în aceste piese domeniului autobiografic şi delimitarea personajelor a fost realizată mai mult pe plan afectiv. Poziţiile adverse erau de altfel în „Familia Covaci" ca şi în „Preludiu" nete prin definiţie şi nu necesitau delimitările şi stringenţa logică obligatorie în dezbaterea ideologică din „Ce fel de om eşti tu?". Reliefarea lui Ianoş Madaraş rămîne marele succes al acestei piese, tocmai fiindcă eroul principal este ţinut fără cruţare (pînă la un moment dat) în raza unui fascicul de lumină revelator care izbuteşte să evidenţieze dimensiunile personajului şi să ridice datele etice personale ale acestuia la semnificaţii generale, de cea mai mare însemnătate. Celelalte personaje „interesante" ale piesei, adică cele care atrag un timp atenţia printr-o originalitate acuzată, tr-odată exclusă din lista personajelor piesei. Obişnuită să se afle nestingherită în mijlocul eroilor săi, autoarea s-a simţit îndemnată să scrie în acest scop partitura singulară a Maiei. Maia este introdusă astfel în substanţa dramei abuziv, cu misiunea de a provoca un intermezzo sentimental care, străin de întreaga compoziţie a piesei, se bucură deplin de simpatia autoarei şi degajă un farmec deosebit amintind puternic întîlnirea dintre Cavaler şi Ondine din încîntătoarea piesă a lui Giraudoux. Scena Maia-Toma convine temperamentului şi subiectivităţii extreme a scriitoarei care dă aici textului virtuozităţi remarcabile. Dar Maia, cu opacitatea sa totală la problematica socială, este indiferentă faţă de conflictul pătimaş al piesei. Ea face parte dintr-o altă poveste şi ocupă un loc nejustificat în trei acte străbătute de emoţia unei probleme civice de o importanţă ieşită din comun.

Ce fel de piesă a scris Ana Novac? Tînăra noastră autoare dramatică a încercat cu un avînt remarcabil trecerea la o nouă etapă de creaţie, socotind pe bună dreptate că a venit timpul să atace pieptiş probleme de viaţă şi de moarte pentru oamenii de astăzi. „Ce fel de om eşti tu?" s-a născut aşadar pentru a condamna o înţelegere inumană a spiritului nou societăţi, o eroare cumplită cu privire la sensul construirii vieţii socialiste. In acest scop personajele piesei rostesc rechizitorii ample, iar în tragedia lui Ianoş Madaraş se descifrează deşertăciunea trudei care pierde din vedere aspiraţiile omului către fericire. Sarcina asumată de scriitoare cerea o rigurozitate ideologică şi o consecvenţă a construcţiei artistice care n-au fost îndeajuns în vederea Anei Novac. Acordînd, de pildă, eroului principal o absolvire neaşteptată în final şi surîzînd printre lacrimi înainte de ultima cădere a cortinei, autoarea şi-a depus prea devreme sarcina dificilă de judecător acerb al eroului său condamnabil. Totuşi, „Ce fel de om eşti tu?" este ceea ce se cheamă „o bucată cinstită", iar rîvna cetăţenească a autoarei trebuie sprijinită fără rezerve. Anei Novac i se pun de aci înainte probleme dintre cele mai însemnate pentru creaţia sa viitoare. Avem credinţa că ea va şti să se pregătească cu sîrguinţă pentru gravitatea excepţională a întrebărilor care o solicită cu atîta insistenţă.

★

Regizorul care se încumetă să pună în scenă pe Hamlet intră desigur în sala de repetiţii cu o viziune nouă, personală, asupra vechii tragedii. Atunci cînd regizorul este un artist autentic, el descoperă indiscutabil această viziune inedită în fibrele bătrînului text shakespearean. Directorului de scenă căruia i se încredinţează o piesă nouă scrisă de un autor tînăr, nu i se pun în esenţă alt soi de probleme. Numai că el este chemat să distingă în trupul fragil al unei piese proaspete şi adeseori imperfecte, acele linii care să dea spectacolului extrema suculenţă posibilă, acele accente care dormitează deseori în replici ce par la prima vedere de un interes secundar.

Mi se pare că unele cronici au condamnat excesiv de sever pe regizorul spectacolului de care ne ocupăm şi adeseori pentru vini imaginare. Pe de altă parte, nu considerăm că s-a realizat cu piesa Anei Novac o transpunere scenică deosebit de fericită. Greşelile direcţiei de scenă (George Teodorescu) au fost posibile mai ales din cauză că atenţia sa a fost îndreptată spre rezolvarea meşteşugărească, prin artificii scenice de suprafaţă, a unor imperfecţiuni de construcţie a dramei. Regia a rezolvat astfel mulţumitor momentul dificil al coşmarului şi a intervenit salutar creînd pauza convenţională între cele două părţi ale primului act. Problemele fundamentale ale spectacolului erau însă altele. Dozajul înţelept şi parcimonios al tiradelor şi izbucnirilor pătimaşe ar fi contribuit, de pildă, să diferenţieze înfruntările esenţiale de ciocnirile lăturalnice, favorizîndu-le pe cele dintîi. Regizorul era chemat să lucreze cu autorul asupra unor lacune evidente ale textului şi în orice caz să asigure, în pofida pasajelor eterogene conflictului, un stil mai unitar, un ton grav copleşitor şi o persecuţie sistematică a stridenţelor provenite din unele excese pasionale ale textului. Ştefan Ciubotăraşu, care s-a ilustrat în alte spectacole recente printr-o simplitate cu mii de nuanţe emoţionante, a fost lăsat de astă dată să se dezlănţuie nelimitat într-o cascadă nestăpînită de strigate alarmante. Gh. Aurelian a colorat pitoresc rolul lui Marton Madaraş, dar este greu de crezut că a avut o concepţie limpede asupra personajului ce i s-a încredinţat.

Cele mai lăudabile creaţii actoriceşti aparţin interpreţilor acelor roluri din piesă care au fost dăruite cu o salvat

CONTINENTE

In loc de note de drum

In Germania, pe urmele eroilor

— Scrisoare către un prieten miner din Valea Jiului —

Pătrule, din diferite pricini îți răspund cu întîrziere la întrebările puse în răvașul ce mi l-ai trimis din Petrila. Mă rog de iertare și mă mîngîi cu vorba veche: mai bine mai tîrziu decît niciodată...

Ești dornic de vești despre viața minerilor din Republica Democrată Germană. Vrei să-ți dau lămuriri despre rosturile și foloasele călătoriei pe care am făcut-o în toamnă, în Germania liberă, încadrat în delegația deputaților Marii Adunări Naționale condusă de tovarășul Dumitru Coliu. Vrei — n-ai uitat vechea ispită! — să-ți spun dacă am dat acolo de urmașii lui Franz Jäger, Karl Frumm și Erwin Pruss, oameni din acel roman „Nedeia din Poiana Miresei" pe care l-am frămîntat împreună acum douăzeci și cinci de ani, cu mult înainte de a fi început să aștern un rînd temeinic pe teancul cu file albe.

Minerul Pruss, ștaigărul Frumm și inginerul revoluționar Jäger au trăit aievea la Petrila, sînt o sută de ani de atunci, ca pionieri ai mineritului în Valea Jiului; ți dibuiserăm noi din spusele celor bătrîni tare din cîteva documente, proteste și jălbi găsite în arhivele locale, și figurile lor de luptători înaintași ne-au îmbărbătat adesea.

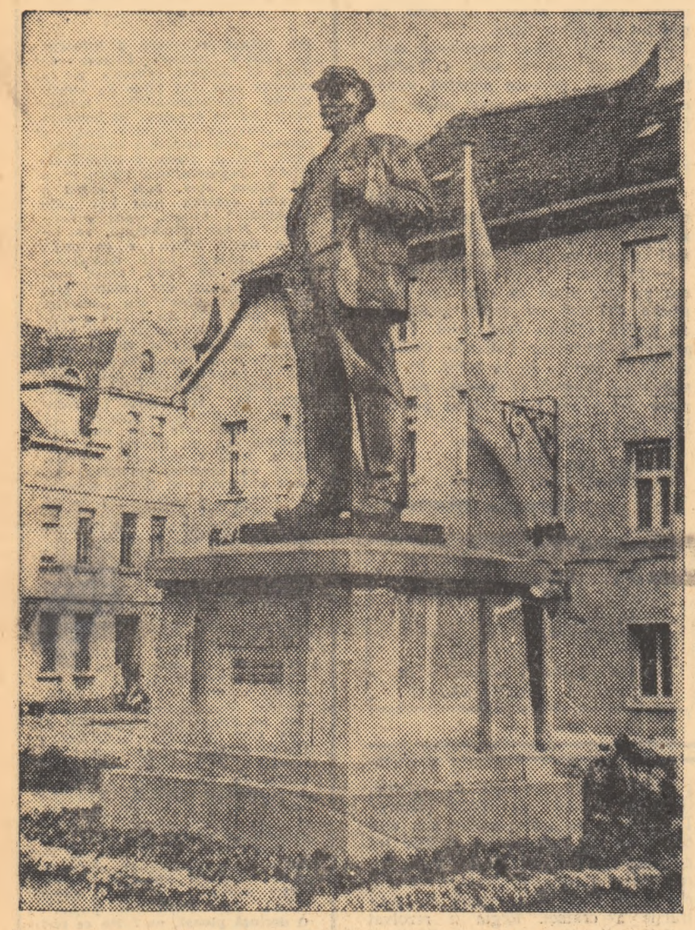

Statuia lui Lenin, din Eisleben

Nădăjduiesc că răspunsul meu te va mulțumi.

Mai întîi, în ce privește vizita în sine, în Germania află că ea a făcut parte din șirul schimburilor de cunoștințe și experiențe interparlamentare inițiate acum vreo trei ani de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.

N-am stat mult în Germania, dar am învățat multe. Am fost cu toții numai ochi și urechi. Am găsit o Germanie nouă, cu un popor brav, cinstit și sever cu el însuși; un popor adînc rănit în sentimentele naționale din pricina nedreptei și falsei dezunîri întreținută de puterile imperialiste; un popor care, la doisprezece ani de la capitularea hitlerismului, mai curăță încă molozul ruinelor și stivuiește cărămizi vechi, răvășite pe maidane unde altădată pulsa viață și străluceau lăcașuri de cultură; dar totodată un popor cu o admirabilă perseverență în strădania ce o depune pentru construirea unei orînduiri drepte — tenacitate izvorîtă nu numai din tradițiile de muncă disciplinată ci și din nestrămutata credință în socialism.

Am văzut oameni și locuri încîntătoare: am stat de vorbă cu muncitorii la locurile lor de muncă și le-am admirat bunul simț și clarviziunea; am vizitat uzine și gospodării colective — apoi, dragă prietene Pătru, am plecat cu toții spre capătul călătoriei în munții Harz, în locurile care te interesează atît de mult, pe un drum ca în povești, de la Eisleben la Wernigerode.

Acolo, lîngă Wernigerode, se află un Bicaz german în construcție, cu uriașul baraj de la Rapp-Bodentalsperre: și tot acolo străjuiește pe vîrf de colină frumosul castel feudal clădit de urmașii unui Graf Konradus von Wernigerode, despre care cronicile germane pomenesc încă din anul 1268.

Franz Jäger, Karl Frumm și Erwin Pruss — pe care am încercat să-i zugrăvesc în „Nedeia din Poiana Miresei" — erau din Harzgebirge. Emigraseră în imperiul Habsburgilor la începutul celui de al cincilea deceniu al veacului trecut și s-au stabilit la Petrila, unde *„Societatea de mine și cuptoare"* a fraților Hoffmann din Brașov defrișa pădurile păstorilor momîrlani și începea să deschidă cea dintîi exploatare de cărbuni în Valea Jiului. Jäger, inginerul de mai tîrziu, se născuse pe feuda seniorului din Wernigerode, fusese deseori întemnițat încă de pe vremea cotropirii bonapartiste, și se aciuase la hotarul Valahiei ca fugar politic. Frumm și Pruss erau muncitori mineri din orășelul Eisleben, la poalele munților Harz, unde se afla atunci un învălmășag de frontiere încîlcite între Thuringia și Saxonia. Cei doi din urmă veniseră la Petrila goniți de sărăcia din acea bogată regiune minieră. Aici, la Petrila, s-au dedat cu toții minerității strămoșesc, au întemeiat familii, s-au încuscrit cu localnicii, i-au învățat să lupte într-un anumit fel, au condus alături de Radu Zăican și Trif Alupetreacătă — pe atunci singurii mineri români conștienți din Valea Jiului — primele greve, apoi, începînd cu anul 1875, li s-a pierdut urma. Sînt convins că au fost arestați după explozia catastrofală și greva din acel an, și trimiși cine știe unde...

Poate că mai există în Valea Jiului unele rude colaterale din spița femeiască, altfel nu se explică de ce numele lor de familie nu s-a păstrat. Unor emigranți din alte colțuri ale lumii, dacă au avut băieți li s-au perpetuat numele chiar dacă au uitat portul, obiceiurile și limba maternă. E destul să-ți amintesc de prietenul nostru minerul *Francisc Mason*, care își spune numele punînd accentul pe *a* și care, dacă s-ar fi născut în Flandra strămoșilor lui, s-ar fi chemat *François Masson*, în cea mai curată pronunție franțuzească. Sau nu mai puțin bunul nostru prieten și tovarăș, bătrînul miner fruntaș, de două ori cinstit cu „Medalia Muncii", *Ion Legrand* (azi cu accentul pe *e*), care în Alsacia părinților săi ar fi fost un autentic *Jean Legrand*, pronunțat cu accent francez...

Nu mai spun de italienii de lîngă Petrila, din satul Merișor, care nu știu o boabă din limba strămoșilor, iar ca îmbrăcăminte au adoptat iarăși și căciula. Bunicii lor au fost aduși în Valea Jiului pe la 1865, cînd se construia calea ferată spre Deva, ca specialiști la înaintarea în rocă tare.

Iartă-mă, prietene, pentru această scurtă reamintire a unor lucruri pe care le cam știi — că doar la timpul tinereții noastre am hoinărit împreună coclaurile Văii Jiului și am tainit destul despre locuri și oameni de demult... Așa că mai bine să-mi întorc gîndul la cei trei mineri de nație germană: Frumm, Pruss și Jäger.

În șingele lor pulsa meșteșugul băieșitului, dar și strașnice porniri de luptă pentru libertate, căci bazinul minier de unde se prăpădiseră are o multiseculară tradiție de răzvrătiri. În timpul războaielor sociale din al cincisprezecelea veac, dar mai cu seamă în cel de al șaisprezecelea — cînd cu îndelungatul război al țăranilor germani — minerii din Harz au participat activ la răscoale, au dat mîna cu servii de pe feude, au făurit arme, au adăpostit pe fruntași în hrubele galeriilor, au slujit adesea ca mici căpetenii de cete rebele.

Thomas Münzer, eroul revoluționar al acelor vremuri de cruntă exploatare feudalicească și bisericească, îi prețuia cu deosebire pe bravii mineri care sfidau moartea, dădeau foc palatelor senioriale și, la nevoie, luau drumul codrilor înconjurători, se ascundeau acolo alături de iobagii țarinelor, purtînd jertfitoare „greve la pădure" — cum le spune istoria și tradiția, care tot istorie se cheamă că este.

De altfel însăși viața minerilor din Harz era aspră și nu mai puțin amară decît a țăranilor de la cîmpie. Unele forme ale modului de exploatare a muncii băieșilor sub regim feudal le-au cunoscut cu prisosință și minerii din Valea Jiului în tot cursul veacului trecut, ba, în parte, chiar pînă în pragul zilelor noastre. Le-ai simțit, Pătrule, pe propria-ți piele, iar despre altele ai aflat din spusele bătrînilor tăi...

În munții pe care am avut fericirea nebănuită să-i colind cu delegația parlamentară română, domnește azi bunăstarea și acel suflu liniștit ce se așterne după furtună, sau la etapa unei biruințe binemeritate. Dar în vremurile apuse, în întunecatul ev mediu și la începutul zorilor capitalismului, strămoșii lui Franz Jäger, Karl Frumm și Erwin Pruss *„îmbrăcau în fiecare dimineață haina morții"*. — după cum glăsuia atît de trist o zicală de a voastră! coborîrea în afund se făcea pe frînghii suspendate de scripete; șutul n-avea limită; mulți mineri vedeau soarele numai duminica; copii firavi mișunau prin galerii și trăgeau după ei coșuri și saci cu cărbuni, ori împingeau plute pe galerii într-adins inundate; femei roboteau pînă la locul abatajelor, cărau steneapi și bîrne, dormeau în mină, mîncau în mină, născeau în mină; inginerii și oberștaigării mînuiau vine de bou pe spinările minerilor mai colțoși; vînturătoarele de sus, mînate de cai, aduceau slabe adieri de aer proaspăt, căci de ventilație permanentă nu se pomenea; inundațiile și exploziile se țineau lanț. Așa a fost la minele din Harz, așa a fost și pe Valea Jiului, la începutul exploatărilor de cărbuni...

Veacuri întregi au luptat minerii germani din locurile de baștină ale lui Jäger, Frumm și Pruss pînă să ajungă la zorile de azi ale orînduirii fără seniori și fără capitaliști! Unele din acele forme de luptă s-au împămîntenit și în Valea Jiului acum o sută de ani. E vorba de „grevele la pădure". În Harzgebirge era tradiție ca minerii, atunci cînd intrau în grevă, să dea buzna în codrii nepătrunși care îmbrăcau, ca și azi, masivele muntoase ale Thuringiei. Viețuiau acolo zile și săptămîni, îndurau foame și frig, se hrăneau cu te-miri-ce vietăți vînate cu arcul și alte arme primitive (portul armelor de foc le era interzis), atacau cîteodată cirezi de-ale nobililor, și deseori găseau un sprijin în servii de prin sate, cînd se încumetau să ducă și ei „greve de seceriș".

În 1524 minerii aceia au făcut grevă împotriva regulamentului de lucru introdus de seniori, regulament care prevedea că, după explozie, *„mortul va fi pus într-un sicriu cu capac sigilat pentru ca familia să nu se sperie de rămășițele adunate"*. Greva n-a reușit. Fruntașii mișcării au fost decapitați cu securea. Dar în alte dăți îndărătnicia minerilor se încheia cu folos. Ca în secolul al șaptesprezecelea, cînd s-a înființat un inspectorat minier la Magdeburg și cînd lucrătorii au impus recunoașterea asociației de ajutor „Bruderlade" („Lada frățească", instituție care s-a transmis și în Transilvania, și care a dăinuit pînă la unire).

Cînd, odată cu anul 1840, au început să sosească în Valea Jiului, ca la un Eldorado valah, mineri din Ungaria propriu zisă, din Cehia, Silezia, Stiria, Saar și alte regiuni industriale cu renume european, păstorii români s-au dedat la băieșit, dar cîteva decenii au purtat pecetea unei duble existențe: și mineri, și țărani. Proletarizarea masivă a venit mai tîrziu. Cu toate astea erau și ei vechi luptători: pe frontul antifeudal, împotriva grofilor din Clopotiva, Bărbăteni și Sfînta Maria Orlea! Arma lor de luptă era tot retragerea la pădure, pe muntele Jigorul, pe Aușel, pe Dealul Voivod, ori sus de tot, spre slăvi, la 1700 de metri, la Poiana Muierii de pe muntele cu același nume.

Am încercat să evoc scene dintr-o astfel de grevă, cea din 1847, în volumul al doilea din „Nedeia". Nu știu dacă am reușit. Dar știu că Frumm și Pruss, alături de Zăican, Alupetreacătă și alții, au reușit să ducă greva pînă la capăt, chiar dacă unul din ei a căzut răpus de glonț vătășesc.

Bănuiesc, dragă Pătrule, că ai să-mi răspunzi: toate astea sînt bune și minunate, dar vreau să știu dacă în munții Harz ai găsit urmași ai acelor mineri germani care au fost pionieri în Valea Jiului alături de Horvath, Zăican și alții!

Ei bine, află că i-am găsit! Nu purtînd chiar numele eroilor din „Nedeia". Dar — autentici eroi! Ca să înțelegi cum vine asta, am să închei cu o poveste, o poveste adevărată de la primul pînă la ultimul cuvînt:

În vara anului 1942, cînd mașina de război hitleristă funcționa încă, cotropitorii pămîntului rusesc jefuiau sate și colhozuri, orașe, fabrici și instituții culturale și expediau în Germania tot ce găseau de preț. Atunci, dintr-un orășel sovietic — nu știu din care — hitleriștii au furat monumentul lui Lenin, statuie mare, de bronz, aflată în piața publică. Le trebuiau metale pentru fabricarea gloanțelor.

Într-o noapte a sosit la Eisleben, (oraș minier, după cum ți-am spus, aflat la poalele munților Harz) un tren cu fierărie adusă din Uniune. Trenul trebuia descărcat în aceeași noapte, iar materialele expediate la un furnal din apropiere. Au fost mobilizate echipe de mineri care au muncit pînă în zori. Într-un vagon, sub resturi de fierărie învălmășită, minerii au dat peste statuia lui Lenin. Era intactă. Ce au făcut, ce au dres, cum au înșelat vigilența detașamentului S.S. care făcea paza trenului — iarăși nu știu. Dar fapt este că în noaptea aceea minerii din Eisleben au reușit să „fure" statuia lui Lenin, s-o transporte cu un autocamion (un șir întreg de complicități eroice!) și s-o ascundă în gura unei mine părăsite.

În primăvara anului 1945, cînd în ținutul lor, armatele roșii au pătruns în Eisleben, au rămas înmărmurite văzînd înălțat în piața orășelului german monumentul marelui Vladimir Ilici...

Îl instalaseră în grabă, cînd se crăpa de ziuă, aceiași bravi mineri germani care îl ținuseră ascuns vreme de trei ani, ca pe o relicvă!

Te mai îndoiești că am găsit în Harz pe urmașii eroilor nemți din romanul „Nedeia"?

Prietene Pătru, închei rîndurile astea cu străvechiul salut al minerilor: Noroc bun!

Nicolae Dolcanu

ALEX. DEINEKA — *„Coborîrea în mină"*

AGENDA

● Editura „Gollancz" din Londra a publicat de curînd cartea cunoscutului istoric literar englez F.A.C. Wilson „Yeats' Use of Symbols" („Folosirea simbolurilor în opera lui Yeats"). Studiul reprezintă o interesantă contribuție la cunoașterea personalității marelui poet irlandez.

● Karel Čapek este unul dintre scriitorii cehi cei mai cunoscuți peste hotare. Editura sovietică „Goslitizdat" a anunțat că va publica în cursul anului 1958 o culegere de cinci volume din operele marelui scriitor ceh.

● La „Editions Pastorelly" din Paris a apărut primul volum memorialistic al cunoscutului dramaturg francez Marcel Pagnol: „La Gloire de mon père, souvenirs d'enfance" („Măreția tatălui meu, amintiri din copilărie").

● Prefectura departamentului Sena a autorizat ridicarea unui monument în memoria marelui poet francez Guillaume Apollinaire; un bust al poetului, executat de Pablo Picasso, care va fi așezat pe un soclu la Saint-Germain-des Prés. Despre acest monument se vorbea încă din 1922.

● Între 10 și 31 ianuarie a fost deschisă la Biblioteca regală din Bruxelles o expoziție consacrată marelui poet și dramaturg francez Charles Peguy. Expoziția, organizată din inițiativa Ministerului Instrucțiunii publice al Belgiei, a reunit peste 500 de documente în legătură cu viața și opera scriitorului.

● Anul acesta, în cadrul zilelor de studiu organizate la Institutul Gramsci din Roma, profesorul Eugenio Garin de la Universitatea din Florența a prezentat o comunicare cu titlul „Gramsci și cultura italiană". Profesorul Roberto Cessi a prezentat o comunicare cu titlul „Problemele de istorie a Italiei în opera lui Gramsci". În încheiere a vorbit Palmiro Togliatti despre „Gramsci și leninismul", relevînd marea actualitate a operelor fondatorului Partidului Comunist Italian.

● În editura londoneză „Sidgick and Jackson" a apărut recent, în traducerea lui J. T. Mac Dermot, cartea „Impresii din Londra" de Serghei Obrazțov. Cartea — scrisă cu multă vervă și strălucitor spirit, după cum remarcă cronicarii literari ai ziarelor și revistelor engleze — cuprinde schițe extrem de vii care fac să treacă prin fața ochilor cititorilor scene și tipuri, aspecte și peisaje caracteristice capitalei britanice, așa cum le-a văzut marele artist sovietic în timpul turneului său din 1954 prin Anglia.

● Stațiile de televiziune ale B.B.C.-ului au transmis recent o „adaptare în stil modern" a tragediei lui Euripide „Troienele". Cu toate ca au considerat ca interesantă ideea televizării acestei tragedii, criticii englezi au consemnat pe bună dreptate eșecul încercării de „modernizare" a textului marelui tragedian grec. Se reproșează în special traducerii — de Kenneth Cavender — care a risipit solemnitatea clasică a versurilor euripidiene, transformîndu-le în replici „desprinse parcă dintr-o conversație banală între cunoscuți întîlniți întîmplător pe stradă", după cum remarcă un critic, într-o amplă cronică a spectacolului.

Matei Călinescu

STRADA, LA PARIS

Nu știu din care ziar am aflat că în lume, pe toate cele 5 continente, există 150 milioane de kilometri de șosele, bulevarde și străzi pietruite sau pavate. Asta mi-a amintit de cei cîțiva originali de pe planeta noastră care-și iau traista în spinare și o întind apostolește pe jos prin praful globului terestru, unii ajungînd cu barbă albă la capătul drumului iar alții, osteniți, capitulînd în deplin anonimat într-un orășel îndepărtat și rușinați, reintorcîndu-se pe calea aerului în cîteva ore de unde au plecat, pe aceeași cale în care au înfruntat kilometri ani de zile.

Cînd ai primul contact cu caldarîmul Parisului, fie că descinzi dintr-un avion pe aeroportul Orly, fie că te trezești la ora 8 dimineața din Arlberg-Express la Gara de Est, nu ești deloc un original printre cei 300.000 străini care vizitează capitala Franței dacă te apucă poșta să bați străzile cel puțin 30 km. pe zi.

„JE RENTRE DANS LA RUE"

Strada, la Paris, e o zeiță absolută. Strada înseamnă tot. Notre-Dame și surîsul parizience, Place de la Concorde și vînzătorii entuziaști ai lui „Humanité Dimanche", bistroul și zgomotoasa reclamă antialcoolică, Champs Elysées și casele dărăpănate din Montreuil, vitrina strălucitoare și ultima urcare a prețurilor, dulcea, liniștita Sena, cu ale ei bateaux-mouches și virtejul celor 700.000 autoturisme, Bois de Boulogne și cluburile „existențialiste", ironia parizianului și politețea trecătorului, buchiniștii și a noua ediție a lui „France Soir", Elvira Popescu în „Mamma" și greva metroului, stridiile și „fenomenul" Françoise Sagan.

Există orașe, pe care le-aș numi pudice, care te izbesc la început prin răceala, prin aerul lor neprimitor și ai nevoie de săptămîni, ba uneori chiar de luni, ca să le descoperi farmecele ascunse. Din primele ore, Parisul ți se dezvăluie ușor, cu dezinvoltură, cu degajarea unei cetăți străvechi, de pe care timpul n-a putut șterge strălucirea adolescenței. Iar descoperirea fulgerătoare a sufletului orașului o faci tot prin intermediul străzii. Pentru că în afara orelor de lucru și de somn, parizianul își petrece majoritatea timpului liber în stradă. Parizianul nu spune „je rentre dans la maison" ci „je rentre dans la rue". Începînd din zorii zilei, cînd șuvoaie de oameni îndreptîndu-se spre lucru curăță trotuarele și străzile, pînă noaptea tîrziu, Parisul e un furnicar de lume, un adevărat turn Babel unde se încrucișează toate limbile pămîntului. Ce forță îl împinge oare pe un pieton oarecare să „flaneze" pe străzile Parisului? Prezența copleșitoare a glorioaselor fantome, clădirile, palatele monumentale, bisericile, muzeele, pietele grele de atîta istorie sau viața zgomotoasă a metropolei moderne? E greu de răspuns.

PEISAJ BUCOLIC ȘI NOCTURN PE CHAMPS ELYSEES

Îl înțeleg însă destul de ușor pe cel care zăbovește ceva mai mult, fie că are sau nu vreo treabă, pe Champs Elysées. Champs Elysées, nu știu dacă să-i spun bulevard sau altfel o pornește din Place de l'Etoile, unde se află mormîntul Eroului Necunoscut, odată cu alte 12 străzi care se ramifică în toate direcțiile, și se întinde pînă în Place de la Concorde, căreia îi merge faima că e cea mai largă piață din lume. De aci se profilează bijuteriile arhitectonice Jardin de Tuileries și Notre-Dame, lăsînd impresia că Le Nôtre, în 1667, cînd a conceput marea magistrală, vroia parcă să dezmintă părerile acelora care ofirmă că Parisul e construit la întîmplare, haotic, fără perspectivă și armonie.

Ziua, în lumina strălucitoare a unui soare de vară sau toamnă, pe Champs Elysées încerci senzația celui care se plimbă pe o șosea largă, încîntat de nesfîrșirea orizontului, și a parcului ce se întinde pe o largă porțiune înainte de Place de la Concorde. La acest peisaj bucolic se adaugă porumbeii, prietenii zburători ai copiilor și pietonilor, obișnuiți să poposească pe trotuar și să ciugulească fără teamă tot ce oferă generozitatea trecătorilor, adunați în pîlcuri din loc în loc.

Desigur că intenționat am făcut abstracție de cortegiul mașinilor de toate mărimile care se împiedică una pe alta, inundînd și trotuarele unde au voie să circule, ceea ce te face să te trezești uneori cu un „Packard" mătăhălos în coaste tulburîndu-ți reveria bucolică; n-am spus un cuvînt despre umbra lui Christian Dior, marele geniu dispărut al modei pariziene care-și pune pecetea pe ultimele creații din vitrinele magazinelor de confecții, marochinărie și parfumerie de pe Champs Elysées.

Toate acestea pălesc în fața perspectivei unice a bulevardului care Champs Elysées. Cenușăresele zilei capătă o strălucire nouă; neonul, farurile orbitoare ale mașinilor inundă totul. În vitrine, mantourile albe, și de toate culorile, rochiile de seară și de stradă, de ceai și pentru dineu, spumoase, de o croială desăvîrșită, gențile de crocodil, gama uluitoare a pantofilor de damă îți oferă un spectacol cu totul gratuit.

Mă îndoiesc că parizienii cu un venit de 30—40.000 franci pe lună își aduc cu dragă inimă, noaptea nevestele pe Champs Elysées. Spectacolul e gratuit, dar blana de hermină sau rochia spumoasă sînt de domeniul visului și în privința prețului. Dacă fiica nu știu cărui rege american al petrolului coboară pe la 11 de la hotelul „Ritz" și se îmbracă la primul magazin pe Champs Elysées, 90% dintre parizience își cumpără cu 100 franci un patron (un model) devenind fără voie croitorese la domiciliu, însă croitorese care nu dezmint șicul recunoscut al Parisului.

Noaptea, Champs Elysées suportă un transfer de putere, el trece pe nesimțite în stăpînirea grupurilor gălăgioase de turiști străini, mai ales americani. Deși nu se poate face o mare deosebire între orientarea ziarelor „L'Aurore" și „New York Herald Tribune", e oricum șocant să auzi noaptea strigătele vînzătorilor de ziare care fac reclamă exclusivă ultimei ediții europene a ziarului de peste ocean.

Noaptea pe Champs Elysées, întîlnești cea mai originală coadă din Paris: domni în fracuri și smocking, doamne etalîndu-și bijuteriile și blănurile scumpe stau la rînd nerăbdători, așteptînd... Poate se înscriu pentru prima călătorie în lună? Nu, e asaltul miliardarilor și milionarilor americani și al distinșilor lor soții la cel mai luxos local de noapte al Parisului, „Lido".

Francezului îi rămîne însă bistroul.

PARIS — „Piața Concordiei"

O INSTITUȚIE POPULARĂ

Așa cum în Alpi sau în Carpați muntele n-are relief fără pădurea de brazi, o oarecare stradă în Paris nu poate fi închipuită fără șiragul nesfîrșit a tot soiul de restaurante. Pe Madeleine sau pe Boulevard des Italiens, în Montmartre sau în Billancourt, în Place de l'Opera sau în ultima periferie a Capitalei, bistroul e o instituție populară națională. Nu cunosc statistica oficială exactă, dar nu m-aș mira să aflu că în Paris există 3—400.000 de cafenele, braserii, bodegi, restaurante, expresuri, cave, cluburi și self-service-uri (restaurante cu auto-deservire). Primăvara, vara și toamna, mesele cuceresc aproape în întregime trotuarele, încît strada apare ca un imens interior intim, gălăgios și plăcut, în care te simți ca la tine acasă. Nu multă lume își poate permite să ia dejunul la Café de la Paix sau să supeze la Colisée pe Champs Elysées; un Vittel-Délice (o oranjadă gazoasă), un Pastis 51 (o băutură conținînd absint, în mare vogă) sau o pereche de crenvurști calzi sînt totuși mai la îndemîna oricărui trecător. Prima întîlnire de dragoste sau o discuție în interes de serviciu, o șuetă cu prietenii cei mai apropiați sau un rendez-vous oarecare se consumă întotdeauna într-un bistro. Parizianul te onorează foarte rar cu o invitație la domiciliu, fie că ești străin sau o cunoștință destul de apropiată. Trebuie să treacă ani de încercare a prieteniei pentru ca să izbutești să-l treci pragul casei. Bistroul rezolvă și masa amicală, dacă ai o pungă rezistentă la prețuri și bacșișuri. Altminteri, te abții. Pintra de încercare a adaptării tale ca străin la o masă oferită de un francez o constituie stridiile și melcii. Dacă melcul, codobelcul, îți mai oferă posibilități de coexistență pașnică pe bază de usturoi, stridia vie, lipită cu încăpățînare de scoică, îți cere o îndemînare deosebită s-o desprinzi și un stoicism total ca s-o înghiți fără ezitare și fără s-o mesteci.

În afară de plăcerea de a discuta urute și neurute, un scaun și o masă pe care se poate afla o licoare dintre cele mai ieftine, din care sugi cu paiul ore întregi, îți permit să privești defilarea neîntreruptă a trecătorilor. Dar mai ales a trecătoarelor. Și oricît de misogin ai fi, ar fi greu să nu admiri talia de viespe a pariziencelor, mersul lor legănat pe tocuri de 12 cm., grația și demnitatea cu care poartă rochia cea mai ieftină și cea mai decentă. Nimic artificial, nimic înzorzonat ca la fiicele de bani gata din S.U.A., care nestiind unde să-și mai plaseze averile își impodobesc cu bijuterii pînă și pantofii. Cît despre silueta pariziencelor, gurile rele spun că pe lîngă însușirile lor naturale înnăscute, dl Gaillard, prin ultimele măsuri de ridicare a prețurilor la alimente, le dă un substanțial ajutor să fie zvelte.

Cînd o pariziancă suride, surîsul nu e adresat nimănui sau poate fiecui și vieții. Sărutul e însă cu adresă precisă. Și el flutură pur, în metro sau pe o bancă, lîngă un zid sau într-un parc, între o franțuzoaică și un algerian, între o negresă și un gol de o decență surprinzătoare, pe lîngă care oamenii trec ca pe lîngă ceva firesc, intrat în decorul obișnuit de fiecare zi al Parisului.

Ion Mihăileanu

Redactor-șef: **Zaharia Stancu.** *Colegiul redacțional:* **Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu** *(redactor-șef adjunct),* **Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra** *(redactor-șef adjunct),* **Mihail Petroveanu** *(redactor-șef adjunct),* **Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25